

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

**ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА:
МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ**

Навчально-методичний посібник
для вивчення спеціального курсу

Суми
УАБС НБУ
2007

УДК
ББК

Р.В. Миленкова

Рецензенти:

канд. пед. наук, проф. Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка

М.О. Лазарєв;

канд. пед. наук, доцент Сумського обласного інституту післядипломної освіти

І.О. Захарова;

д-р екон. наук, проф. ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»

С.М. Козьменко

Рекомендовано до друку Вченою радою Української академії банківської справи (протокол №3 від 15.11.2007)

Інноваційна культура: методичний супровід формування: Навч.-метод. посібник для організації практич. занять та самост. вивч. дисц. / Р.В. Миленкова. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 75 с.

Посібник підготовлений з урахуванням вимог Болонської декларації, у відповідності до нової освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку 6.050100– «Банківська справа». Метою видання є формування у студентів рис та якостей інноваційної культури особистості, отримання теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для прийняття рішень та здійснення інноваційної діяльності у професійній сфері.

Посібник містить авторську навчальну програму спеціального курсу «Інноваційна культура майбутніх фахівців банківської справи», погодинний розподіл аудиторних занять, комплекс навчально-методичного забезпечення до кожної теми курсу (методичні поради викладачам щодо організації навчання та студентам щодо вивчення теоретичного матеріалу, термінологічний словник, контрольні питання для перевірки знань, орієнтовні теми для написання есе, самостійної підготовки інноваційних проєктів), зразки завдань для поточно-модульного контролю знань студентів, додатки та список рекомендованої літератури.

Призначений для студентів, які вивчають банківську справу за всіма формами навчання, викладачів та студентських вихователів, а також усіх зацікавлених у підвищенні рівня власної інноваційної культури.

УДК
ББК

© ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України», 2007

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ПРОГРАМА СПЕЦІАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ».....	6
<i>Тема 1.</i> Світоглядні основи взаємодії людини зі світом.....	6
<i>Тема 2.</i> Психологічні аспекти креативності.....	8
<i>Тема 3.</i> Інформація та особистість в умовах інформаційного суспільства...	11
<i>Тема 3.</i> Технологічне забезпечення інноваційної діяльності.....	13
2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ.....	16
<i>Тема 1.</i> Світоглядні основи взаємодії людини зі світом.....	16
<i>Тема 2.</i> Психологічні аспекти креативності.....	26
<i>Тема 3.</i> Інформація та особистість в умовах інформаційного суспільства...	35
<i>Тема 4.</i> Технологічне забезпечення інноваційної діяльності майбутніх фахівців банківської справи.....	42
Методичні рекомендації щодо організації навчального курсу з формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи.....	54
Педагогічні умови формування інноваційної культури.....	55
ЗРАЗКИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	57
ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ.....	60
<i>Додаток А.</i> Моральний кодекс банкіра.....	60
<i>Додаток Б.</i> Характеристичні ознаки сформованості інноваційної культури студентів.....	61
ЛІТЕРАТУРА	64

ВСТУП

Згідно з Законом Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні, формування інноваційної культури особистості та суспільства в цілому є одним із провідних напрямків інноватики. Об'єктивна необхідність вимагає підготовки фахівців, які будуть спроможні розвивати економіку держави на інноваційних засадах. Студенти спеціальності „Банківська справа” у майбутній професійній діяльності здійснюватимуть вплив на фінансово-економічну систему країни, використовуючи інновації, тому повинні мати високий рівень інноваційної культури.

Представлений навчально-методичний посібник допомагає у реалізації навчального курсу, спрямованого на формування інноваційної культури студентів у навчальному процесі, який передбачає вивчення теоретичних і практичних основ інноватики, її історії, зовнішніх та внутрішніх факторів, які сприяють та протидіють інноваціям, визначення можливих напрямків інноваційної діяльності особистості, зокрема особистості майбутнього фахівця банківської справи.

Основні завдання реалізації програми полягають в тому, щоб поряд з предметно-змістовними результатами навчання (знання, вміння, конкретне вирішення інноваційних завдань тощо), впливати на загальнокультурні параметри особистості, які покликані забезпечити морально-етичний підхід до інноваційної діяльності, здатності до рефлексивного оцінювання, прогнозування наслідків та відповідального ставлення до результатів впровадження будь-яких інновацій.

Запропонований навчальний курс спрямовано на розкриття сутності інновацій, усвідомлення їх ролі у розвитку суспільства, формування психологічної та технологічної готовності особистості до інноваційного вирішення проблемних завдань як на особистісному, так і на професійному рівні.

Процес навчання передбачає моделювання інноваційної діяльності, зокрема підготовку, захист та впровадження власних інноваційних проектів студентів та зобов'язує до дотримання таких вимог, як орієнтація на творчу діяльність з урахуванням неповторності кожної особистості, забезпечення індивідуального творчого і диференційованого підходу; реалізація міжпредметного зв'язку, що забезпечує цілісне сприйняття феномену інновації, інноваційну інформованість студентів; відкритість, варіативність, динамічність у змісті, методах і формах навчання.

Зміст, форми і методи формування інноваційної культури майбутнього фахівця банківської справи спрямовані на особистісно-орієнтоване навчання, формування акмеологічного розуміння професійного розвитку особистості, залучення студентів до досвіду особистісно-орієнтованих освітніх ситуацій та підготовку до подальшої самоосвіти.

Реалізація програми спрямована на закріплення емоційно-позитивного, ціннісного ставлення студента до знання, освіти, обраної професії; підтримку прагнень майбутніх банкірів до особистісного і професійного самопізнання, саморозвитку, самореалізації, усвідомлення індивідуальної моделі професійної діяльності та визначення напрямків інноваційної діяльності у галузі банківської справи. При організації навчального курсу передбачається створення таких умов освітнього простору, які б могли забезпечити особистісне зростання студентів. З цією метою зміст навчання спрямовується на творче переосмислення стереотипів, розвиток креативності, оволодіння вміннями комунікації та психорегуляції.

Ефективність реалізації навчального курсу залежить від того, наскільки її зміст і форми зацікавлять кожну особистість, впливатимуть на її світосприйняття, сприятимуть самоактуалізації як у приватній так і у професійній сфері. З метою підвищення інтересу студентів до даного курсу використовуються здебільшого активні методи роботи, в режимі діалогу та полілогу, організаційно-діяльнісні ігри, моделювання, конкурс проектів, інтегровані лекції, індивідуальна робота, семінари, тренінги особистісного зростання.

Такий підхід до формування інноваційної культури майбутнього фахівця відповідає моделі професійної підготовки особистості з урахуванням її цілісності, динамічності, відкритості до змін.

Навчальний курс розрахований на 72 год. і передбачає проведення лекційних, семінарських, практичних та тренінгових занять, а також самостійної освітньої та інноваційної діяльності студентів. Завершення курсу передбачає визначення та самовизначення рівня сформованості інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи.

1. ПРОГРАМА СПЕЦІАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

Тема 1. СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ЗІ СВІТОМ

Система, її природа, призначення, структура та властивості.

Історія виникнення системно-структурного погляду на світ як етап розвитку філософського знання. Поняття системи. Види систем: природні, штучні, закриті, відкриті, абстрактні (поняття), конкретні, статичні, динамічні, сумативні (впорядковані), діяльнісні (з наявністю взаємодії декількох компонентів). Призначення та функції систем. Мета і доцільний характер. Функціонування, розвиток, саморозвиток, розпад системи. Структура (організація) систем. Об'єкти, відношення, взаємодія, типи зв'язків, ієрархія рівнів та рівні ієрархії у системах.

Особистісні та суспільні цінності як основа світогляду.

Світогляд як філософська категорія. Структура світогляду. Природна орієнтація особистості та релятивізм. Знання, культура, традиції, авторитети у формуванні світогляду. Поняття світоглядної кризи особистості. Спрямованість особистості як основа її ставлення до дійсності. Особистісні та суспільні цінності. Індивідуальна ієрархія особистісних цінностей (К. Хорні, А. Маслоу, Е. Фромм). Цінності в контексті свідомої і несвідомої сфер психіки (неусвідомлювані й актуальні цінності). Етизм. Естетизм. Утилітаризм. Науково-теоретична та політична ціннісні орієнтації. Базові загальнолюдські цінності. Поняття традиційності та новизни. Ціннісне ставлення до „традиційного” і „нового”. Загальнолюдські та професійні ціннісні орієнтації. Зміна ціннісних орієнтацій (емоції, когнітивний дисонанс).

Спостереження різноманітності світу – тренінг за А.Горальським, спрямований на руйнування стереотипів, які сформувались під час навчання та розв'язування стандартних життєвих завдань. Вправи навчають виробляти вільну думку, помічати множинність та єдність, подібність та розбіжність; схеми поведінки й діяльності, розмаїття шляхів досягнення мети, багатогранність обумовленостей діяння та його наслідків.

Самовдосконалення як особистісна цінність сучасної людини.

Розвиток особистості та самовдосконалення. Акмеологічний підхід до розвитку особистості. Цілі, ідеали, переконання, інтереси як вираження індивідуальних цінностей; зв'язок з пізнавальною та вольовою сферою особистості. Знання як базова цінність в системі інноваційної культури. Самовдосконалення та напрямки діяльності щодо власного розвитку. Інтелектуальний розвиток особистості. Поняття про нове знання. Духовний розвиток людини.

Самооцінка та самодіагностика. Рефлексія власних змін. Визначення індивідуального маршруту професійного вдосконалення в рамках розуміння власного життєвого шляху.

Позитивне сприйняття змін як основа майбутньої інноваційної діяльності.

Психіка особистості і закономірності творчих процесів. Готовність людини до взаємодії з суспільством.. Відчуття новизни, творча уява, інтерес до парадоксів, схильність до сумніву, сміливість та незалежність мислення як складові творчості. Відкритість до нового у власному житті. Стереотипи, норми, установи в індивідуальній картині світу людини. Діалог традиції та інновації в особистості творця. Індивідуальні та соціально-економічні умови реалізації інноваційної діяльності. Психологічні чинники сприяння та протидії інноваціям. Психологічні бар'єри мислення та способи їх подолання. Відповідальність за наслідки як необхідна складова будь-якої діяльності.

Подолання стереотипів - тренінг, який побудовано на основі вправ, що заставляють поглянути з іншого боку на давно знайомі речі, використати їх не за основним призначенням. Пропонуються ситуативні завдання, які необхідно виконати з обмеженими ресурсами.

Діяльність людини та самореалізація.

Поняття про самореалізацію та самоактуалізацію як процес актуалізації своїх можливостей. Модель самоактуалізації особистості. Поняття про „Я” реальне та „Я” ідеальне, потенційні можливості людини. Буттєві цінності в системі самоактуалізації. Парадокс концепції А. Маслоу. Види самоактуалізації: діяльнісна та чуттєва самоактуалізація. Особистість та її роль у соціальних процесах. Культура як процес творчої самореалізації особистості.

Самореалізація у професійній сфері. Поняття про акмеологічний підхід до професійної діяльності. Розвиток, деградація, адаптація, формування та саморозвиток фахівця. Інноваційність як зміна професійної свідомості. Професійна компетентність, професійні цінності, професійна відповідальність. Самореалізація майбутнього фахівця у галузі банківської справи. Психологічні особливості індивідуальної кар'єри. Оцінка власних кар'єрних орієнтацій.

Таблиця 1.1

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ЗА МОДУЛЕМ «СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ЗІ СВІТОМ»

Тематичні блоки	Зміст	Розподіл годин		
		Лекції	Семінари	Тренінги
Основи системного підходу до розуміння природи та людини	1. Система, її природа, призначення, структура та властивості.	2		
Аксіологічні аспекти формування світогляду людини	1. Особистісні та суспільні цінності як основа світогляду.	2		2
	2. Самовдосконалення як особистісна цінність сучасної людини.	2		
Психологічна готовність до інноваційної діяльності	1. Позитивне сприйняття змін як основа майбутньої інноваційної діяльності.	2		2
Самореалізація особистості у різних	1. Діяльність людини та її самореалізація.	2	2	

Тема 2. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРЕАТИВНОСТІ

Творчість та креативність як властивості людської психіки. Методи психологічної активації творчості.

Творчість, креативність, винахідливість, інновативність: різниця між поняттями. Діяльність. Адаптивна та перетворювальна поведінка. Норми творчого діяння. Риси творчої особистості. Геніальність та її сутність.

Особливості інноваційного мислення і поведінки. Латеральне мислення та нешаблонне мислення (Е.Де Боно, Т.Вуджек). Мова образів ідей (В.Яковенко)

Евристика або методологія творчості (Архімед, Да Вінчі, А.Пуанкаре, З.Фрейд, І.Мюллер, Р.Коллер). Евристика рефлексійна, прагматична, інформативна. Функціонально-вартісний аналіз як евристичний спосіб вирішення економічних проблем (Г.Лоуренс, А.Майлз).

Мотивація генерування нових творчих цілей. Внутрішні та зовнішні умови, які сприяють творчості. Індивідуальна та групова мотивація творчості. Свобода вибору реалізації творчої поведінки. Стан безперервного творчого потоку ідей. Методи психологічної активації творчості: мозковий штурм, синектика, гірлянди асоціацій, фокальні об'єкти, семикратний пошук.

Розвиток творчості – тренінги, спрямовані на розвиток інтуїції та евристичного мислення, які полягають, передусім, у виконанні творчих вправ, потім у вирішенні поставленої проблеми індивідуально та в групі з наступним обговоренням ефективності виконання. Проведення критерію оригінальності та продуктивності мислення.

Основи теорії вирішення винахідницьких задач.

Методи пошуку інноваційних ідей (активний та пасивний пошук). Теорія вирішення винахідницьких задач (Г.Альтшулер). Морфологічна комбінаторика (Ф.Цвіккі). Мозковий штурм (А.Осборн). Синектика (У.Гордон). Тренінг полягає у терміновому розв'язанні поставлених завдань за допомогою цих методів.

Основні проблеми психологічної готовності до самостійного прийняття рішень.

Поняття про прийняття рішень. Ситуація вибору. Види рішень. Соціальні, економічні, організаційні, технічні рішення. Стратегічні, тактичні, оперативні рішення. Індивідуальні та колективні рішення: розподіл відповідальності. Види особистої відповідальності за прийняте рішення. Психологічні проблеми прийняття рішень. Стан невизначеності. Тривожність.

Поняття про корисність рішення. Системний підхід до аналізу проблеми. Імітаційна модель прийняття рішень. Етапи прийняття рішення. Багатокритеріальна оптимізація прийняття рішень.

Труднощі ефективного прийняття рішень: багатоаспектний характер оцінок якості альтернатив, труднощі виявлення всіх аспектів порівняння альтернатив та

співвідношення різноманітних якостей, суб'єктивний характер оцінок якостей альтернатив, складності організації роботи експертів, труднощі отримання повного списку альтернатив.

Напрямки інноваційної діяльності у галузі банківської справи.

Сутність банківських інновацій. Причини появи інновацій у банківській справі. Класифікація банківських інновацій. Технологічні та продуктивні банківські інновації. Нові банківські послуги. Інтернет-банкінг. Мікрокредити. Свопи. Банківські карти. Стратегії розробки банківських інновацій. Оцінка ефективності розробки банківських інновацій.

Організаційні, технічні, технологічні, управлінські та інші інновації у банківській справі.

Корпоративна культура та міжособистісні стосунки у галузі банківської справи.

Поняття про корпоративну культуру. Корпоративна культура на рівні особистості, міжособистісних стосунків, груп, організації та зовнішнього середовища. Компетентність. Стратегія. Етика. Лідерство. Корпоративні конфлікти та стилі їх розв'язання. Обмеження, пов'язані з корпоративною культурою. Основні вимоги роботодавців до майбутніх фахівців банківської справи. Список якостей та здібностей, які найчастіше стають підставою для відмови у прийнятті на роботу у галузі банківської справи.

Здатність до активної співпраці у колективі. Методи організації та проведення різноманітних корпоративних заходів, методи планування та розподілу часу, мотивації та самомотивації.

Особливості та різновиди корпоративної культури у банківських установах.

Здатність до активної співпраці як одна з основних вимог до фахівців.

Тренінг особистісного зростання, спрямований на формування соціальної активності за Б.В. Волковим ставить завдання навчити учасників якісній роботі у високому темпі, швидко спрацьовуватись у групах зі змінним складом, розподіляти ролі, уникати міжособистісних конфліктів. Тренінг складається з низки вправ та забезпечує студентів знаннями, вміннями та навичками, які допоможуть досягати результату у співпраці з колегами осмислено, цілеспрямовано та ефективно.

Саморегуляція та самоменеджмент в організації комунікативної та професійної діяльності.

Психіка людини. Психічні стани та їх регуляція. Загальна теорія аутотренінга (за В.С. Лабзіним). Найкращі світові техніки аутотренінга. Прийоми „Зірка саморегуляції” або „Пошук ключа”, „Політ” та інші. Нервово-м'язова релаксація у боротьбі проти стресу та тривожності. Вправи на поступове розслаблення з прийомами візуалізації. Контакт із внутрішнім наставником. Воля та техніка самонаказів.

Саморегуляція як основна складова самоорганізації – тренінг, який передбачає практичне виконання вправ, що спрямовані на подолання стресів та станів тривожності, формування впевненості у собі, самоменеджменту.

Соціально-культурні вимоги до творчої особистості. Загальнокультурні норми, відповідальність та прогнозування наслідків творчої діяльності.

Культура особистості, культура діяльності, культура суспільства. Культура як процес творчої самореалізації здібностей людини. Культура як інтегральний показник розвитку особистості фахівця. Аналіз нинішнього стану культури та визначення типових рис сучасної людини. Місце творчої особистості у культурі постмодерну. Феномен відповідальності. Прогнозування результатів як необхідний етап будь-якої діяльності. Приклади відповідального ставлення видатних особистостей до наслідків своєї діяльності. Римський клуб. Визначення напрямків можливого негативного впливу людської діяльності.

Тренінг передбачає роботу в групі з аналізу рис сучасного суспільства та визначення причетності кожного до сучасної культури. Студентам пропонується уявити себе винахідниками „фантастичних інновацій” та змоделювати можливі позитивні та негативні наслідки впровадження цих винаходів.

Моральний кодекс банкіра.

Сучасні вимоги до особистості банкіра. Особистісні якості, які шукають у фахівцях роботодавці. Пріоритетні цінності фахівця банківської справи. Особливості професійного ставлення до грошей. „Моральний кодекс банкіра” як збірник моральних норм сучасного фахівця банківської галузі.

Таблиця 1.2

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ЗА МОДУЛЕМ «ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРЕАТИВНОСТІ»

Тематичні блоки	Зміст	Розподіл годин	
		Лекції	Тренінги
Креативність та індивідуальні особливості творчих процесів	1. Творчість та креативність як властивості людської психіки. Методи психологічної активації творчості.	2	4
Інноваційне вирішення проблемних завдань	1. Основи теорії вирішення винахідницьких задач. 2. Основні проблеми психологічної готовності до самостійного прийняття рішень 3. Напрямки інноваційної діяльності у галузі банківської справи.	2 2	2
Основи особистісної взаємодії в процесі інноваційної професійної діяльності	1. Корпоративна культура та міжособистісні стосунки у галузі банківської справи. 2. Здатність до активної співпраці як одна з основних вимог до фахівців.	2	2
Психічні стани та методи їх саморегуляції	1. Саморегуляція та самоменеджмент в організації комунікативної та професійної діяльності.	2	2
Інноваційна	1. Соціально-культурні вимоги до творчої та		

особистість у контексті культури XXI століття	інноваційної особистості. Загальнокультурні норми, відповідальність та прогнозування наслідків творчої діяльності. 2. Моральний кодекс банкіра.	2	2
		2	

Тема 3. **ІНФОРМАЦІЯ ТА ОСОБИСТІТЬ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Готовність до самостійного навчання упродовж життя як необхідна умова самореалізації особистості у сучасному світі.

Знання в структурі інформації. Типи знань: емпіричні, теоретичні, квазіметричні знання. Види знань: факти, поняття, закони і закономірності, теорії, знання про методи пізнання. Якості знання: правильність, повнота, усвідомлення, дієвість, системність, міцність. Рівні знань: репродуктивний, конструктивний і творчий.

Інноваційне знання. Корисність, диспозиційність, інструментарність як пізнавальні складові інноваційного знання. Етапи засвоєння та оволодіння знаннями. Самостійна науково-дослідницька діяльність як підґрунтя формування потреби в інноваційних знаннях.

Пізнавально-інтелектуальна готовність до постійного поповнення знань в інформаційних умовах, що постійно оновлюються. Гнучкість та адаптивність мислення. Компетентність у сфері інформаційних технологій.

Використання інформації в інноваційних процесах.

Інформаційно-технологічні можливості вирішення навчальних та професійних завдань. Відбір та критичне оцінювання інформації. Механізми сортування та узагальнення інформації.

Відбір та організація фактів та правил у базу знань. Представлення знань продукційними правилами та семантичними сітками. Представлення знань мовою предикатів. Представлення знань фреймовими системами.

Основні правові норми регулювання інформаційних відносин. Відповідальність за дії у галузі інформаційних ресурсів. Культура спілкування та співробітництва у галузі інформаційних контактів.

Основні віхи історії інновацій, які вплинули на розвиток цивілізації.

Нововведення, які визначили розвиток цивілізації.

Інновації ХХ століття. Мас-спектрометр (А.Демпстер). Управління бізнесом (А.Слоун). Заморожування продуктів (К.Бердсай). Ракетний двигун (Р.-Х.Годдард). Телебачення (Ф.-Т.Фарнсуорт). Пеніцилін (О.Флемінг). Синтетичний каучук (Д.Нівланд). Реактивний двигун (Ф.Вітгл). Нейлон (Х.Карозес). Вертоліт (І.Сікорський). Електронна обчислювальна машина (Д.Атанасофф). Ядерна енергія. Стільниковий телефон (Д.Рінг). Мікрохвильова піч (П.Спенсер). Транзистор (Д.Бардін, У.Браттейн). Кредитна картка (Ф.Макнамара). Вакцина проти поліомієліту (Д.Солк, А.Сабін). Оптичне волокно (Н.Капані). Інтегральна схема (Р.Нойс, Дж.Кілбі). Супутник Telstar 1 (Дж.Пірс). Модем. Банкомат (Д.Ветцел). Інтернет. Компакт-диск (Дж.Рассел). Мікропроцесор (М.Хофф та ін.).

Комп'ютерно-томографічне зображення (Г.Хоунсфілд, А.Кормакк). Операційна система UNIX/C (Д.Річі, К.Томпсон). Великоформатна таблиця (Д.Бріолін, Б.Франк Стон). Сповільнювач протеази. Інтернет-бізнес. Автоматизований прилад визначення послідовності ДНК (Дж.Крейд Вентер) та інші. Аналіз впливу даних інновацій на сучасне життя.

Напрямки інноваційної діяльності XXI століття. Прогнозування можливих позитивних та негативних наслідків інновацій.

Основні положення законодавчої та нормативної бази з інноваційної діяльності.

Правове регулювання інноваційної діяльності: огляд законодавства: Закон України „Про інноваційну діяльність”, „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. Визначення інноваційної діяльності. Інвестування інноваційної діяльності. Державна експертиза інноваційних проектів. Державні методи та інструменти регулювання відносин, що виникають у процесі інноваційної діяльності. Інновації як об'єкт авторського права.

Законодавчі акти щодо підтримки комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, які кредитують виконання інноваційних проектів.

Інтелектуальна власність як особистісна та суспільна цінність.

Інтелектуальна власність як результати інтелектуальної та творчої праці. Інтелектуальний продукт. Право інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності. Авторське право. Авторське право на комп'ютерні програми. Банк даних. Право на промислову власність. Винахідник. Винахід, новизна винаходу, винахідницький рівень, промислова придатність винаходу. Корисні моделі, промислові зразки. Торгівельні марки.

Концепція розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності. Закон України „Про авторське право і суміжні права”. Дія Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України.

Світова патентна система. Ознаки патентоспроможності винаходу. Комерційні найменування фізичних та юридичних осіб. Комерційна таємниця. Ноу-хау як форма інтелектуальної власності. Ліцензії, види ліцензій. Продаж ліцензій. Ліцензійні договори. Франчайзинг.

Таблиця 1.3

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ЗА МОДУЛЕМ «ІНФОРМАЦІЯ ТА ОСОБИСТІСТЬ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА»

Тематичні блоки	Зміст	Розподіл годин	
		Лекції	Семінари
Знання як складова загальної структури інформації	1. Готовність до самостійного навчання упродовж життя як необхідна умова самореалізації особистості у сучасному світі.	2	
Інформація як підгрунтя інновацій	1. Використання інформації в інноваційних процесах. 2. Основні віхи історії інновацій, які вплинули на	2	2 2

	розвиток цивілізації		
Правове забезпечення інноваційної діяльності	1. Основні положення законодавчої та нормативної бази з інноваційної діяльності.	2	
	2. Інтелектуальна власність як особистісна та суспільна цінність.	2	

Тема 4. ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Технології та їх застосування.

Поняття про технологію та технологізацію діяльності. Теорія технологічних змін (П. Ромер, Ф. Агійон, П. Хоувіт, Ч. Джонс та ін.). Види технологій: стабільні, плідні, змінні технології. Базисні та поліпшувальні технології. Поняття „технологічного пату” (Г. Менш). Розроблення і впровадження нових технологічних процесів. Типізація та проектування технологічних процесів. Технологічні мікроструктури, технологічні схеми, технологічні карти. Комерційна оцінка потенціалу технологій.

Інноваційні технології та їх застосування у галузі банківської справи.

Банківські інноваційні технології: сутність, обсяги, ефективність, причини появи, життєвий цикл. Стратегії та оцінка ефективності розробки банківських інновацій. Технологічні і продуктивні інновації у банківській справі. Нові форми безготівкових електронних платежів за технологією НСМЕП. Розробка нових Інтернет-додатків. Нові механізми залучення коштів в інноваційну сферу. Фінансування банками інноваційних проектів.

Пошук та критичне оцінювання інформації як необхідні вміння сучасного фахівця.

Інформація у професійній діяльності. Джерела професійної інформації. Явна та прихована інформація. Правильне формулювання напрямку пошуку. Критерії відбору інформації. Корисність та достовірність інформації. Критерії достовірності інформації.

Перелік періодичних видань та офіційних Інтернет-видань з банківської справи. Українські та міжнародні видання.

Використання обмеженої інформації – тренінг, який спрямовано на формування вмінь пошуку та успішного використання інформації у вирішенні конкретного творчого завдання (за І. Перлакі). Студенти структурують дані за правдивістю, авторитетністю, корисністю, здійснюється аналіз та групове обговорення результатів.

Використання інформаційних технологій у банківській справі.

Дані та інформація у банківській справі. Електронне банківське середовище. Телекомунікаційні мережі та інші технології обробки, зберігання та передачі банківської інформації.

Інформаційне забезпечення банківської справи. Інформація у клірингових операціях, управлінні діяльністю банків, системах електронних платежів,

використання банківських автоматів та платіжних карток, без паперовий документообіг, Аналіз інвестицій і фінансового ринку. Міжнародна віртуальна міжбанківська мережа SWIFT.

Прогнозування наслідків інформаційної діяльності у банківській галузі.

Функції інформаційної діяльності та можливі наслідки її результатів у галузі банківської справи. Рівні інформації. Правомірність використання інформації. Етика інформаційної діяльності та відповідальність за її порушення. Розповсюдження недостовірної інформації. Приклади наслідків використання неповної або недостовірної інформації у банківській справі.

Особистісний аспект: зміни психічних станів, пов'язані з отриманням інформації. Інформаційний голод. Інтернет-залежність.

Ознаки особистості інформаційного суспільства, самооцінка рівня відповідальності за дії у галузі інформації.

Теорія та методика підготовки інноваційних проектів.

Поняття про проект як про самостійно сплановану та реалізовану студентами роботу. Проблема як основа проекту. Необхідні умови та ресурси для вирішення проблеми. Види інноваційних проектів: індивідуальні, парні, групові; вузько галузеві та міжпредметні; практико-орієнтовані, інформаційні, творчі проекти; проекти з закритою та відкритою координацією. Інноваційний проект. Інноваційний процес.

Етапи підготовки інноваційного проекту. Планування, розробка, оформлення, реєстрація інноваційного проекту. Процеси концептуального та методного проектування. Структурування змістовної частини проекту. Економічне обґрунтування інноваційного проекту. Визначення оптимального способу представлення результатів. Процедура захисту власних ідей. Експертна оцінка, опонування, дискусія. Методи та параметри оцінки ефективності інноваційних проектів. Висунення, прогнозування нових проблем. Самооцінка, зовнішня оцінка.

Алгоритми впровадження та прогнозування наслідків інновацій.

Прогностика як наукова дисципліна про закономірності розробки прогнозів. Прогностичні методи та прийоми: екстраполяція, експертні оцінки, моделювання, гіперболічні методи. Висунення гіпотез та їх аналіз.

Планування та реалізація нововведення. Попередній багатовекторний аналіз результатів інноваційної діяльності. Прогнозування ризиків. Економічні та організаційні ризики. Соціально-економічні та екологічні наслідки. Аналіз наслідків. Складання рекомендацій щодо оптимізації нововведення.

Навички прогнозування, експертне опитування та мозкова атака для висунення гіпотез, аналіз, узагальнення, підтвердження чи спростування варіантів розвитку подій; застосування прийомів екстраполяції у вирішенні інноваційних проблем.

Таблиця 1.4

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ЗА МОДУЛЕМ

«ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Тематичні блоки	Зміст	Розподіл годин			
		Лекції	Семінари	Практичні заняття	Тренінги
Технологія та технологізована діяльність	1. Технології та їх застосування. 2. Інноваційні технології та їх застосування у галузі банківської справи	2	2		
Інформаційні технології	1. Пошук та критичне оцінювання інформації як необхідні вміння сучасного фахівця. 2. Використання інформаційних технологій у банківській справі. 3. Прогнозування наслідків інформаційної діяльності у банківській галузі	2 2 2			2
Технології впровадження інновацій	1. Теорія та методика підготовки інноваційних проектів. 2. Алгоритми впровадження та прогнозування наслідків інновацій.	2 2		2	2

Таблиця 1.5

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ ЗА СПЕЦІАЛЬНИМ КУРСОМ «ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

Назва модуля	Кількість годин				
	Практичні заняття	Інтегровані лекції	Семінари	Тренінги	Разом
1. Світоглядні основи взаємодії людини зі світом		8	2	4	14
2. Психологічні аспекти інноваційності		14		12	26
3. Інноваційна особистість в умовах інформаційного суспільства		8	4		12
4. Технологічне забезпечення інноваційної діяльності	2	12	2	4	20
Всього	2	42	8	20	72

2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Тема 1. СВІТОГЛЯДНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ЗІ СВІТОМ

1.1. Методичні вказівки

При вивченні теми слід враховувати, що світогляд людини, як цілісна система її уявлень про світ та своє місце в ньому, орієнтує особистість у сфері суспільної та природної взаємодії та засновує сукупність базових цінностей, настанов, спрямувань та вірувань. Ці утворення, у свою чергу, впливають на поведінку та спосіб життя та діяльності. Високий рівень інноваційної культури особистості передбачає наявність цілісного наукового розуміння світу, ціннісного ставлення до знання, до нового, творчого, інноваційного, корисного, культурного, свідомо бережливого ставлення до навколишньої дійсності.

Навчання за даним розділом відбувається на основі поваги до унікальності та неповторності індивідуального світогляду та картини світу студентів.

Розділ спрямовано на вирішення таких завдань:

- розширення світоглядних уявлень студентів;
- усвідомлення унікальності кожної особистості та її світогляду;
- рефлексія власних творчих здібностей;
- формування інноваційних цінностей;
- розвиток загальнолюдських цінностей;
- підвищення рівня соціальної активності.

У цілому розділ зорієнтований на формування ціннісного ставлення до творчості у будь-якій сфері, підвищення рівня готовності до інноваційної діяльності на основі усвідомлення своєї активної ролі у перетворенні суспільства.

При організації навчання за вище означеною темою *діяльність педагога* полягає у діагностичному формулюванні цілей та завдань підготовки банківських працівників з високим рівнем інноваційної культури; створенні поля зацікавленості та мотивації до набуття відповідних знань, що забезпечать у майбутньому формування умінь, необхідних для інноваційної діяльності у банках та інших фінансово-кредитних установах; сприянні розвитку ціннісного ставлення до нового як до філософської категорії, яка забезпечує будь-який прогрес; управлінні пропедевтичною частиною спецкурсу; педагогічній діагностиці включеності, зацікавленості та активності студентів.

Діяльність студентів полягає у сприйнятті та усвідомленні цілей та завдань формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи, інтеграційного характеру даного курсу; розумінні важливості для конкурентоспроможного банківського службовця не тільки професійних знань та вмінь, але також особистісних якостей, таких як активна життєва позиція, психологічна готовність до інновацій, ціннісне ставлення до нових знань та самовдосконалення тощо. Студенти розвивають уміння сприймати, осмислювати, запам'ятовувати інформацію; реалізуватись як активний суб'єкт освітньо-

виховного процесу; засвоюють засоби самовдосконалення, необхідні для формування особистості, здатної до ціложиттєвого розвитку та навчання; вчать узгоджувати власні цінності та інтереси з суспільними завдяки уточненню власної аксіологічної позиції та картини сучасного світу.

Форми діяльності: інтегровані лекції, семінари, тренінги.

Очікуваний продукт спільної діяльності виявляється у прийнятті цілей та завдань формування інноваційної культури; зацікавленості студентів щодо розвитку якостей особистості інноваційної культури, знайомстві з планом навчального курсу; засвоєнні основ системного підходу до розуміння світу, аксіологічних аспектів світогляду людини; підвищенні рівня психологічної готовності до сприйняття змін та впровадження інновацій; озброєнні знаннями про форми та засоби самореалізації особистості у різних сферах її діяльності.

Розпочинати заняття за темою доцільно з визначення і окреслення потреб майбутніх банкірів у саморозвитку. Тому студентам пропонується написати есе «Як я сьогодні уявляю своє майбутнє» з наступним обговоренням тенденцій, спрямувань, засобів досягнення цілей та самовдосконалення.

Критеріями аналізу есе виступають ознаки критеріїв інноваційної культури, такі, як сформованість світогляду та ціннісних орієнтацій, активність життєвої позиції, креативне вирішення завдання; логічність та переконливість тексту тощо.

Особливу увагу при проведенні занять вказаного тематичного блоку слід приділяти методичним рекомендаціям центрів підвищення кваліфікації та перекваліфікації банківських працівників. Основними методологічними принципами, які розроблено для банківських тренувальних центрів [50, с.337-338] є зокрема такі:

- Стимулювання активності учасників. Це означає зменшення частки лекційних матеріалів та максимальне використання активних тренінгових методик, які вимагають високого рівня особистісної активності (кейс-методи та їх аналіз, ділові ігри, моделювання тощо). Значна увага приділяється також практичному використанню отриманих знань. Досягненню мети сприяють також групові дискусії та вправи, які виконуються протягом семінарських занять.
- Групова робота. Вона важлива тому, що професійна діяльність буде пов'язана зі спілкуванням.
- Робота над проектами як форма консолідації нових знань та розвитку навичок групової роботи.
- Ефективний «зворотній зв'язок». Необхідно використовувати його з метою усвідомлення учасниками своїх змін та досягнень. Зворотній зв'язок може налагоджуватись у формі оцінювання, розбору результатів змагань між учасниками, визначенні відсоткового рівня виконання завдань. Важливо враховувати, що для багатьох учасників важливішою буде можливість «бути почутим», ніж формальна оцінка, тому рекомендується надавати якомога більше шансів для висловлювання власних думок.

Рекомендована форма проведення навчальної роботи – інтерактивні заняття, зокрема тренінги.

Наведемо приклад проведення зі студентами банківської справи тренінгу «Спостерігаємо різноманітність світу». Оскільки група (не більше 25 осіб) складається, як правило, з академічних однокласників, достатньо знайомих між собою, перший етап заняття передбачає знайомство з новим, невідомим у собі та інших. Для цього пропонуються вправи «Снігова куля імен та якостей» та «Самопрезентація невідомого» на основі вправ, розроблених В.Волковим [4, с. 37].

I. Вправа «Снігова куля імен та якостей».

Студентам, які сидять колом, пропонується назвати ім'я або псевдонім та власну характеристику. Наприклад, «Олена, спокійна». Наступний учасник повторює попереднє ім'я та якість, додаючи своє: «Олена, спокійна. Ігор, веселий». Відбувається накопичення інформації зі зростанням снігової кулі. Людина, яка забула імена чи якості говорить «Голова моя пуста!» та користується допомогою інших.

Після виконання вправи тренер пропонує пройти ще за одним колом та коментує, якщо хтось змінив характеристику своєї якості. На завершальному етапі тренер провокує міні-дискусію: «Чи знали ви, що Олена спокійна, а Ігор веселий? Чи так це виглядає зовні? Чия характеристика здивувала вас?»

II. Вправа «Самопрезентація невідомого».

Учасникам пропонується по черзі закінчити фразу: «Я думаю, ніхто в групі не знає, що я...»

Тренер уточнює завдання інструкціями: «Розкажіть про щось важливе – якість вашої душі, щось цікаве, психологічну особливість, яка до сих пір була невідома іншим. Це не повинні бути фрази типу «Ніхто не знає, що мій зріст 172 см», або «Ніхто не знає, що в мене є новий комп'ютер», але можна сказати, що ви надзвичайно цікавитесь програмуванням чи певним видом спорту».

Після виявлення нових якостей у своїх знайомих студенти переходять до виконання серії вправ, спрямованих на спостереження різноманітності світу та випробування нових підходів до його інтерпретації за А. Горальським [5, с. 24-30].

III. Вправа «Що це?», спрямована на розвиток неординарності мислення.

Двом чи трьом особам доручається роль інопланетян, які оволоділи українською мовою, але не розуміють сутності предметів та якостей і питають групу, чому, власне на Землі все так, як воно є. Пропонується обговорити такі предмети та явища як будинок, поїзд, святкова страва, родина, культура, гроші, банки.

Виконання цієї вправи логічно підводить до наступної, яка ставить питання: «а чи може бути інакше?»

IV. Вправа «Я використаю по-новому».

Тримаючи в руках всім відомий предмет, наприклад, стиральну гумку, тренер пропонує нестандартні варіанти її використання: «Я можу використати її як ізолятор, вирізати з неї печатку-екслібріс, використати як гральну шашку чи гальмівну прокладку для велосипеда» тощо. Групі пропонується поглянути з

нестандартної точки зору на запальничку, листок паперу, грошову купюру, монету, пластикову картку та інші звичні для них об'єкти.

Після завершення вправи тренер підводить учасників до висновку про те, що предмети та явища можуть змінювати свої функції або передавати іншим. Тому далі пропонується наступна вправа.

V. Вправа «Як без цього обійтись».

Тренер говорить про те, що сучасне суспільство пропонує нам товари та послуги, які сприймаються як щось природне та самозрозуміле. Але що сталося б, якщо до цього часу не було б винайдено годинник (реклама була б заборонена, не існувало б паперу та його замінників, було заборонено винахідництво). Студентам потрібно спрогнозувати розвиток суспільства в таких умовах та оцінити недоліки та переваги, адже одне й теж явище може мати плюси та мінуси.

Для того, щоб закріпити вміння нестандартної оцінки ситуації, далі пропонується вправа на вироблення неординарного трактування ситуації.

VI. Вправа «Змінимо стиль!».

У вступній частині ведучий говорить про те, що звичайно ми реагуємо на події конвенційно – сумні нас засмучують, веселі тішать. Але вправа «Змінимо стиль» надає нам можливість по-іншому поглянути на світ – з гумором.

Завдання полягає в тому, щоб кожен з учасників вибрав певну подію «А» та розповів її одним із способів «В».

А: втрата паспорту, родинний обід, побачення закоханих, винахід, який вже кимсь запатентовано, спілкування з китайським банкіром без знання іншої мови та ін.

В: комічно, лірично, трагічно, скандально, епічно, адміністративно, патетично.

Тренінг закінчується на позитивній емоційній ноті підведенням підсумків про поставлені цілі та їх досягнення. Оскільки одним з критеріїв успішності проведення тренінгових занять є результативність, яка виявляється у задоволеності учасників (оскільки задоволення мотивує особистість до самовдосконалення та є індикатором налагодженого зворотного зв'язку), студентам пропонується з метою діагностики та самодіагностики заповнити анкету:

Оцініть, будь ласка, за п'ятибальною шкалою результати заняття:

Таблиця 2.1

Самооцінка студентів участі у тренінгу особистісного зростання

Критерій /бали	1	2	3	4	5
Рівень власної активності у роботі тренінгу					
Відкриття нового погляду на людей, предмети, погляди, події					
Відчуття задоволеності від участі					

Крім описаного вище тренінгу в межах модулю «Світоглядні основи взаємодії людини зі світом» рекомендовано також провести тренінгові заняття «Опановуємо цінності» та тренінг самореалізації на основі розробок В. Волкова «Що я можу дати світу?»

Вправи тренінгу «Опановуємо цінності» спрямовано на досягнення цінностей, необхідних для творчої, інноваційної роботи, а саме:

- «розуміння, без якого справжня творчість не відбудеться;
- внутрішню гармонію, котра є водночас і причиною, і умовою, і наслідком кожної творчої роботи;
- повага до інших, без якої неможливо прийняти рішення і творчо його здійснити;
- доброта, яка є чи може бути основою творчої діяльності, її рушійним чинником;
- творення глибшого порядку, що дає творчості обґрунтування, незалежне від особи, буття і долі творця» [5, с. 44].

Інтегроване заняття «Самовдосконалення як особистісна цінність сучасної людини» покликане формувати прагнення до постійного особистісного розвитку студентів. Попередній тренінг був покликаний підштовхнути учасників замислитись над питаннями «Хто Я?», «Що Я?», «Який Я?», «У чому смисл мого життя?», «Які мої життєві цінності, орієнтири?» Осмислення цих питань веде до формування у особистості образу «Я» - ідеального та реального. Адже саме визначення різниці між наявними цінностями, рисами, якостями, рівнем знань і вмінь та такими, які людина прагне або планує мати, складає напрямки для самовдосконалення.

На цьому етапі студентам пропонується здійснити самооцінку психологічних якостей за шкалою [9, с. 281]:

Таблиця 2.2

Шкала самосприйняття студентів спеціальності «Банківська справа»

Самооцінка особистості	Мене це тішить	Мені це байдуже	Мені це неприємно
Я щасливий			
У мене нічого не виходить			
Я «важкодум»			
Я незграбний			
Я зануда			
Я невдаха			
Я сумлінний			
Я брехун			
Я інтроверт			
Я фантазер			
Я оптиміст			
Я людина надійна			

Я дратівливий			
Я добрий товариш			
Я схильний до швидких змін настрою			
Я товариський			
Я безвольний			

У подальшій груповій роботі студентам пропонується поповнити список значущими для них якостями та після дискусії оцінити себе за оновленою шкалою та здійснити письмовий аналіз напрямків, які потребують зусиль по самовдосконаленню.

Заняття продовжується тренінговою роботою в парах. Тренер просить пригадати конкретну ситуацію, яка спонукала студента до формування у свідомості негативної фрази типу «Я невдаха» або «Я незграбний», просить проговорити проблему партнеру, який, у свою чергу, пропонує нове позитивне формулювання, наприклад, «Дуже часто мені щастить» або «Нерідко мені вдається робота, яку не в змозі виконати мої знайомі» та задає ряд запитань, які приводять партнера до підтвердження такої думки як то «Який же ти невдаха? Невже ти ніколи не витягував на іспиті білет, на питання якого зміг відповісти?»

Таким чином, при проведенні занять створюється атмосфера позитивного ставлення до себе та оптимістичного підходу до самовдосконалення, як обов'язкової умови формування інноваційної культури особистості.

1.2. Термінологічний словник

Акмеологічні принципи розвитку особистості:

- принцип суб'єкту діяльності (суб'єктом діяльності є нова якість особистості);
- принцип життєдіяльності (досягнення вершини життєвого розвитку, максимальної життєвої реалізації);
- принцип співвіднесення потенційного та актуального та ін.

Бесіда – метод навчання, що передбачає запитання та відповіді.

Знання – здатність дізнаватися, відтворювати спеціальну інформацію, що включає факти, усталену термінологію, критерії, методологічні принципи й теорії.

Здатність – це ансамбль, системне поєднання когнітивних (знання, інтелект), операційних (життєві вміння та навички, функціональна грамотність) та аксіологічних (життєві цінності та норми) можливостей особистості, що дозволяє їй конструктивно розв'язувати нестандартні творчі життєві завдання, зробити і реалізувати свій життєвий вибір, успішно проводити діяльність в проблемних життєвих ситуаціях, які належать до певної сфери життєдіяльності (економічної, політичної, соціальної тощо).

Інноваційне мислення – форма інноваційної розумової діяльності, орієнтована на ефективне створення нововведення.

Навчальний тренінг – різновид психокорекційного тренінгу, спрямованого на придбання індивідом нових знань, розвиток вмінь та навичок у певних галузях соціальної активності. За умовами навчального тренінгу знання не передаються тренером, а активно засвоюються за його допомогою.

Світогляд – концептуально виражена система поглядів людини на світ, на себе та на своє місце у світі. До структури світогляду включають ідеали, парадигми, еталони, цінності, нормативи, смисли тощо.

Структура світогляду. Світогляд є складним утворенням і має такі узагальнені складові як морально-вольова, практична та аксіологічна.

Морально-вольова складова – це емоційно-вольове засвоєння, перетворення в особистості поглядів, вірувань, знань а також цінностей і моральних норм у практичні вчинки і дії. Цей компонент також включає психологічну настанову щодо готовності до дії.

Практична складова світогляду є результатом сформованих загальних знань та уявлень про світ і полягає у готовності особистості до певного типу поведінки, певного виду діяльності.

Аксіологічна складова - це вміння керуватися у власному житті певними суспільними регуляторами, такими, як норми, цінності, ідеали, переконання.

Творча активність – діяльність особистості, пов'язана з реалізацією її творчого потенціалу в конкретних умовах, детермінованих соціально-економічною системою.

Тренінг особистісного розвитку – різновид психокорекційного тренінгу, спрямованого на вдосконалення особистісних якостей та самосвідомості людини, що в результаті сприяє оптимізації її поведінки та її самореалізації. Розвивальний ефект тренінгу особистісного розвитку полягає в усвідомленні власного «Я», свого місця в світі, своїх потенцій, можливих перспектив, та визначенні провідних цілей життя.

Ціннісні орієнтації – складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямованість та зміст активності особистості, визначає загальне ставлення людини до світу, до себе, надає сенсу та спрямованості особистісним позиціям, поведінці, вчинкам. Ціннісні орієнтації є феноменом індивідуальної свідомості, пов'язані з мотивами, потребами, цілями, установками, інтересами особистості.

1.3. Темы для студентських есе

1. Категорія нового у сучасній картині світу.
2. Моє місце в світі: сподівання, очікування, плани та досягнення.
3. Потенціал особистості та можливості його максимального розкриття.
4. Стереотипи: перешкода розвитку чи захисний механізм?
5. Особистісні та суспільні цінності сьогодення. Чи можливі компроміси?
6. Зміна ціннісних орієнтацій особистості та її вплив на життєві перспективи.

7. Трансформації базових загальнолюдських цінностей в умовах постмодерну.
8. Толерантність як базова цінність сучасного європейського культурного простору.
9. Інноваційність як особистісна якість успішної людини.
10. Світоглядні кризи особистості та шляхи виходу з них.
11. Самореалізація сучасної людини та її напрямки.
12. Психологічні особливості індивідуального кар'єрного зростання.
13. Самовдосконалення особистості: напрямки та сподівання.
14. Діяльність та особистісна відповідальність у контексті сучасної культури.
15. Індивідуальний маршрут професійного самовдосконалення: технологія планування.
16. Інноваційність особистості та її прояви у професійній діяльності.

1.4. Контрольні питання

1. Надайте визначення терміну «світогляд». Які суттєві ознаки цього поняття виділяють різні автори? Назвіть складові структури світогляду.
2. Дайте визначення поняттю «система». Назвіть основні види систем. Назвіть приклади різних видів систем.
3. Назвіть основні закономірності функціонування систем та етапи їх розвитку.
4. Складовою яких систем є сучасна людина? Опишіть її вплив на функціонування цих систем.
5. Поясніть умови появи нового елемента у будь-якій системі та можливі наслідки щодо розвитку цієї системи.
6. Поясніть характеристики категорії інноваційного щодо розвитку системи.
7. Надайте характеристику поняттю «нове» як філософській категорії. Порівняйте поняття нового та традиційного. Опишіть їх функції у розвитку суспільства.
8. Назвіть основні перешкоди впровадження нововведень. Наведіть приклади, відомі історії, щодо складнощів впровадження інновацій, які згодом вплинули на світ.
9. Порівняйте ознаки «нового» та «інноваційного». Знайдіть спільне та відмінне. Наведіть приклади.
10. Охарактеризуйте роль інноваційного у розвитку особистості. Опишіть різні типи особистості щодо сприйняття, засвоєння та впровадження інновацій.
11. Дайте визначення акмеології. Поясніть сутність акмеологічного підходу до розвитку особистості.
12. Як ви розумієте акмеологічний розвиток фахівця? Якою може бути акмеологічна модель розвитку фахівця банківської справи?

13. Які основні психологічні бар'єри саморозвитку та самовдосконалення ви можете назвати? Чи існує зв'язок між здатністю особистості до самовдосконалення та здатністю до сприйняття нового?
14. Поясніть різницю між поняттями «самореалізація» та «самоактуалізація» особистості. Охарактеризуйте поняття про «Я» реальне та «Я» ідеальне; їх значення для розвитку особистості.
15. Надайте характеристику поняттям «розвиток», «деградація», «формування», «адаптація» щодо етапів та рівнів професіоналізму особистості.
16. Назвіть основні професійні цінності, які позиціонуються у банківській системі України та розвинутих європейських країн.
17. Використовуючи додаток А, поясніть можливі наслідки ігнорування Морального кодексу банкірів. Поясніть, чим зумовлено виділення саме цих пунктів.
18. Визначте можливості професійної самореалізації особистості у галузі банківської справи. Назвіть критерії успішної самореалізації.
19. Назвіть психологічні якості, які є необхідними для досягнення успішної кар'єри у банківській справі. Що необхідно для формування таких якостей?
20. Опишіть особливості професійного середовища банківських установ. Які вимоги вони висувають до рис, якостей, знань та вмінь сучасних фахівців банківської справи?

1.5. Тестові завдання для перевірки знань

1. Світогляд особистості це:
 - а) повна картина світу та розуміння власного місця в ній;
 - б) система суто наукових поглядів, які обґрунтовують дійову спрямованість особистості;
 - в) комплекс цінностей, норм, традицій, які склалися у суспільстві та передаються шляхом навчання та виховання.
2. Під ціннісною орієнтацією розуміють:
 - а) загальну уяву про вимоги суспільства до особистості;
 - б) способи самореалізації особистості, які зумовлені культурними традиціями країни;
 - в) свідому оцінку явищ та предметів навколишнього світу з точки зору їх значущості для задоволення потреб та інтересів людини.
3. Поняття «культура» на сучасному етапі розвитку суспільства означає:
 - а) все, що людина привносить нового в навколишній світ, будь-яка антропогенна діяльність;
 - б) історично визначений рівень розвитку людства, його творчих сил, виражений у типах та формах життєдіяльності;

- в) тривале співіснування суперечливих погано поєднаних елементів різного етнічного походження.
4. Інноваційна культура особистості є ознакою такої моделі життя:
- а) суб'єктно-активної просоціальної;
 - б) суб'єктно-пасивної просоціальної;
 - в) об'єктно-активної просоціальної;
 - г) об'єктно-реактивної антисоціальної.
5. Модель життя особистості у широкому значенні означає:
- а) систему видів діяльності людини, яка визначається соціально-економічними умовами;
 - б) загальний спосіб здійснення особистістю власного життя;
 - в) розв'язання суперечностей власного існування, реалізація планів, досягнення цілей.
6. Основною характеристикою особистості з високим рівнем інноваційності є:
- а) соціальна активність;
 - б) перспективність;
 - в) креативність;
 - г) стресостійкість;
 - д) гармонійність.
7. Основним принципом функціонування будь-якої системи є:
- а) постійна зміна зв'язків між її елементами;
 - б) можливість існування будь-якого компонента незалежно від інших складових системи;
 - в) первинність цілого по відношенню до складових;
 - г) залежність якості системи від суми якостей її елементів.
8. Під компетентністю нині розуміють:
- а) суто професійні знання, вміння та навички;
 - б) здатність розібратися у певній ситуації і відповідно до цього здійснювати ефективну діяльність;
 - в) здатність прогнозувати розвиток подій на основі аналізу даних.
9. Активність особистості реалізується через:
- а) внутрішнє ставлення до навколишнього світу;
 - б) зовнішню предметну діяльність;
 - в) емоційне сприйняття дійсності.
10. Інноваційна культура фахівця передбачає наявність компетенцій, це:
- а) професійна;
 - б) інформаційна;
 - в) культурна;
 - г) комплекс компетенцій особистості.

1, 7, 10, 18, 20, 22, 32, 38

Тема 2. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КРЕАТИВНОСТІ

2.1. Методичні вказівки

При реалізації даної теми рекомендується розглядати креативність, як необхідну умову інноваційної діяльності. Креативність є індивідуальною особистісною категорією, яка виявляється та розвивається у творчому процесі. Вона актуалізується у креативному результаті, який з одного боку є новим продуктом, а з іншого - актом розвитку творчого потенціалу особистості.

Феномен винахідництва пояснюється наявністю у особистості крім системи фундаментальних знань також особливого типу мислення, володіння евристичними методами та прийомами.

Запропоновані у рамках тренінгу творчості вправи розвивають творчі схильності (диспозиції), надають студентам досвід творчої діяльності та озброюють необхідними для такої діяльності вміннями.

Розділ спрямовано на вирішення таких завдань:

- забезпечення підвищення рівня креативності студентів, свободи подання власних ідей;
- виявлення оригінальності та унікальності кожної особистості, усвідомлення власних творчих здібностей, підвищення самооцінки;
- оволодіння вміннями індивідуальної та колективної творчої діяльності;
- формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення особистості до нового, до себе та до своєї діяльності.

У цілому розділ спрямовано на підвищення готовності до творчого вирішення проблемних завдань, використання власних творчих ресурсів, подолання стереотипів, які могли б протидіяти інноваціям.

Діяльність педагога при організації занять за темою полягає у реалізації в групах студентів системи практикумів, які сприяють максимальному розкриттю творчого потенціалу майбутніх банківських службовців, усвідомленню індивідуальних особливостей та закономірностей процесів креативності, надають базову інформацію з теорії вирішення винахідницьких завдань та основ міжособистісної взаємодії в ході інноваційної діяльності; організації залучення студентів до тренувальних ситуацій щодо досягнення поставлених завдань; актуалізації проблеми співвідношення моральності та інноваційності у професії банківського працівника; управлінні процесом формування психологічної готовності до інновацій; спостереження за динамікою індивідуальних та групових змін.

Діяльність студентів: сприйняття, засвоєння та усвідомлення інформації щодо розкриття власного творчого та інноваційного потенціалу, необхідності

його реалізації у майбутній професії; активна участь у навчальному процесі; актуалізація теоретичного матеріалу на тренінгових заняттях; оволодіння алгоритмами вирішення завдань інноваційної діяльності; ознайомлення з соціокультурними вимогами до сучасної творчої та інноваційної особистості.

Форми діяльності: інтегровані лекції, тренінги.

Очікуваний продукт спільної діяльності виявляється у підвищенні рівня креативності, оволодіння студентами вміннями індивідуальної та колективної творчої діяльності; формування емоційно-ціннісного ставлення до інноваційної діяльності; усвідомлення учасниками вимог до сучасної інноваційної особистості у банківській галузі; рефлексія змін та досягнень.

Навчання за темою передбачає сприяння максимальному самоздійсненню особистості фахівця банківської справи. Студенти визначають напрямки самореалізації, працюють над усвідомленням свого життєвого призначення. Процедура пошуку відповіді може відбуватись за такими умовними етапами [9, с. 285]:

- *«зверніться до відповідної літератури (наукової, художньої, мемуарної) для усвідомлення самої проблеми: що розуміють під смыслом життя; чи є об'єктивний та спільний для всього людського роду життєвий смисл; що може бути смыслом індивідуального життя, які варіанти пропонують історія, література, життєві долі історичних особистостей та повсякденний життєвий досвід;*
- *проранжуйте* (це може бути виконано в процесі тестування) особисті життєві цінності та пріоритети; найбільш значуща цінність за шкалою пріоритетів може виступати у світі особистості як найвищий життєвий смисл;
- *використайте спеціальні психологічні тести для виявлення глибинного життєвого смислу, який може «залягати» в підсвідомості й «висвітлюватись» на когнітивному рівні;*
- *вдайтеся до методу саморефлексії з установкою на відкриття себе для самого себе, що передбачає чесний, відкритий, без лукавства діалог особистості з самою собою;*
- *проаналізуйте деякі найбільш значущі події в альтернативних життєвих ситуаціях, які вимагають відповідального вибору, виявіть мотиви та відтворіть психологічну картину поведінки (на когнітивному, емоційно-вольовому та поведінковому рівнях) у цій ситуації, особливо велике діагностичне значення мають екстремальні ситуації, які дають змогу виявити глибинний життєвий підтекст особистості...»*

Усвідомлення мотивів власної діяльності допомагає студентам визначитись з вірогідними напрямками життєвої самореалізації. Заняття закінчується дискусією «Життєві перспективи сучасного студента банківської справи» зі складанням схеми, яка відображує варіанти його особистісного та професійного розвитку.

Тренінг «Що я можу дати світу?» базується на розгляді поняття гомеостазу і його проєкції на людський організм, суспільство, прогрес. Студентам пропонується визначити, що корисного вони можуть заподіяти світу, скласти список можливих внесків, узагальнити за напрямками. Таким чином, відбувається усвідомлення значущості власних дій та можливостей, використовуються елементи прогнозування власного життєвого шляху.

З метою формування таких вмінь та здатностей впроваджується комплекс вправ з формування інтуїції – шляхом розвитку окремих відчуттів, з яких вона складається та тренування нестандартних форм мислення. При розробці завдань рекомендується використовувати методичні матеріали з побудови тренінгу творчості А.Горальського [5].

1. Комплекс «Зміцнюємо відчуття».

Вправа I. «Відчуття часу».

У вступному слові тренер говорить про звички сучасної людини, її ритм життя, планетарну залежність від доволі простого механізму – годинника. Групі пропонується зняти годинники та по команді тренера перевірити своє відчуття часу – 1 хвилину, 3, 5 тощо.

Тренер спонукає групу до міні-дискусії: можливо хтось «поспішає» жити, а хтось «відстає» від життя? Чому?

Час від часу група повертається до виконання цієї вправи протягом тривання тренінгу.

Вправа II. «Відчуття форми».

Один зі студентів сідає у коло групи з зав'язаними очима. Група отримує шматок пластиліну, та, користуючись знаками, не промовляючи нічого вголос, передає по колу пластилін, до форми якого кожен може внести зміни.

Учасник з зав'язаними очима намагається навпомацки визначити, що саме зіпсувала для нього група, чи вкладено якусь інформацію у це послання.

Вправа III. «Відчуття звуку та кольору».

Група отримує декілька наборів фарб та пензлів та по 4 аркуші паперу кожен.

Тренер вмикає по черзі 4 музичних фрагменти, наприклад, з «Пір року» А.Вівальді, які потрібно проілюструвати тільки кольорами, без конкретики у зображенні.

Після виконання тренер проголошує назву використаного фрагменту чи надає інформацію про те, що було вкладено в нього композитором, просить порівняти з тим, що відчув кожний учасник тренінгу.

2. Комплекс «Мислимо різноцінно».

Вправа I. «Утворюємо схеми».

За допомогою набору геометричних фігур необхідно передати поняття (наприклад, суспільство, самотність, життя, ув'язнення, воля тощо) та пояснити свою думку.

Вправа II. «Утворюємо складні схеми».

Тренер пропонує загальній групі обрати теми, схематизація яких відбуватиметься у малих групах.

Необхідно схематично представити, наприклад, потоки інформації, процес винахідництва, кохання, економіку тощо.

Впорядкувавши схему, знайти для неї інше застосування (пошукати аналогічні процеси або явища).

Вправа III. «Мислимо симетрично».

Виконання починається зі вступного слова про симетрію в природі, можливість та неможливість абсолютної симетрії.

Студентам пропонується в парах попрацювати з відомими афоризмами. Так, вислів «Як ти людей вітаєш, так і вони тебе вітатимуть» може бути змінений до «Як тебе вітають люди, так і ти вітатимешся». Але чи є це вірним? Чи дорівнюється первісному вислову?

Вправа IV. «Творчо про творчість».

Три групи студентів після обговорення пропонують свої вправи на розвиток творчості. Найкраща вправа виконується та обговорюється.

V. «Критерій оригінальності та продуктивності мислення» .

Виконання комплексів творчих завдань закінчується самооцінкою студентів за критерієм оригінальності та продуктивності мислення [5, 49]. Критерій складається з двох частин, які називаються «Твої риси» та «Твої вміння». Виконання відбувається в режимі обмеженого часу.

Після виконання проводиться оцінка за розробленою шкалою результатів, які можна перетворити в якісні характеристики від «дуже добре» до «дуже погано» та зробити висновки стосовно інтелектуальної зрілості групи та її позитивної вмотивованості до пізнання евристики або педагогіки творчості. На цьому етапі кожен з учасників починає відчувати свою причетність до творчого колективу.

З метою формування навичок особистісної взаємодії, які необхідні для успішної інноваційної професійної діяльності, до програми спецкурсу з формування інноваційної культури рекомендується включити тренінг з формування здатності до активної співпраці. Він полягає у виконанні завдань такого типу:

Вправа I. «Самопрезентація групи».

Тренер говорить про те, що протягом попередніх комплексів тренінгових занять вже склалися малі групи, які існують, як живі організми.

За 20 хвилин необхідно приготувати презентацію вашої групи, використовуючи будь-які форми – виступ, пантоміма, назва, гімн, прапор – те, що доводить основні цілі, погляди, ідеали групи.

Вправа II. «Успішність групи».

Після показу презентацій групи отримують завдання швидко скласти список якостей та ознак, які допомагають успішній роботі групи.

Типовими відповідями, як правило, стають такі як:

- активна посильна участь кожного;
- взаємодопомога;

- відкритість до критики;
- гумор тощо.

Вправа III. «Жива група».

Оскільки група існує за загальними правилами живих істот, студентам пропонується сформулювати та описати стадії розвитку будь-якої групи. Як приклад подаються назви стадій за В.Волковим [4], але учасники самостійно намагаються пояснити ці назви та пропонують свої власні. Наприклад,

- «Пісок»;
- «М'яка глина»;
- «Палаючий смолоскип»;
- «Червоне вітрило» та ін.

Вправа IV. «Вік групи».

Завдання полягає у швидкій підготовці стінгазети, яка відображає ту стадію життя групи, на якій, на думку учасників, вона знаходиться.

У результаті проведених занять значно підвищується усвідомлення ролі кожного в групі, взаємозалежності особистих та спільних досягнень, закономірностей розвитку, переваг та труднощів роботи у колективі.

Психологічна готовність до таких труднощів є необхідною рисою сучасної людини. Враховуючи напруженість ритмів життя, підготовка майбутніх банкірів з високим рівнем інноваційної культури передбачає вироблення певної стійкості до життєвих негараздів, стресових умов праці, виконання завдань при обмеженості часу чи ресурсів.

На тенінгових заняттях, спрямованих на подолання стресів, рекомендується використовувати методичні розробки психологічної підтримки саме у галузі банківської справи, зокрема складання студентами особистої програми захисту від стресів на основі методики Н.Самоукіної [29, с. 157-159].

У результаті проведених занять з саморегуляції студенти приходять до висновку про те, що такі вправи необхідні саме для сучасної людини, яка змушена жити в системі «змінних координат».

Тому наступне тренінгове заняття, яке проводилося згідно програми блоку «Інноваційна особистість у контексті культури XXI століття» передбачає роботу студентів з аналізу рис сучасного суспільства та визначення причетності кожного до сучасної культури.

Завдання I. «Ознаки XXI століття».

Тренер підводить групу до думки про те, що всі ми будуємо своє життя, як будівник будує дім. Він має земельну ділянку та деякий алгоритм будівництва: критично оглянути наділ, трішки помріяти, обміркувати свої реальні можливості, знайти засоби досягнення мети. Ще раз проговорюються пункти алгоритму:

- описати всі ознаки (плюси та мінуси) існуючого стану;
- описати ознаки бажаного майбутнього (уявити собі, ким хочеш бути, в якому суспільстві жити, з якими людьми спілкуватись);

- визначити, що буде найбільш реальним засобом для переходу з нинішнього стану у бажане майбутнє.

Озброєна теорією, кожна мала група за 10 хвилин повинна скласти список ознак стану сучасного суспільства.

Завдання II. «Фантастичні інновації XXI століття».

Кожна з малих груп обирає галузь зі списку, отриманого в процесі I завдання, та намагається вигадати «Фантастичну інновацію», спрямовану на покращення стану.

На другому етапі заняття студенти намагаються спрогнозувати позитивні та негативні наслідки цих нововведень. Часто у списках більше недоліків ніж переваг, оскільки важливим стає подальший контроль за винаходами.

2.2. Термінологічний словник

Винахід – це нове технічне вирішення конкретної задачі, яке дає позитивний ефект, покращує якість продукції чи змінює умови праці. Винахід визначається новими технологічними можливостями, вирішенням конкретних виробничих проблем.

Виховання – планомірний та цілеспрямований вплив на свідомість та поведінку особистості з метою формування певних установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, які забезпечують необхідні умови її розвитку, соціальної та професійної підготовки.

Відкриття – установлення невідомих раніше об'єктивних закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, що сприяють накопиченню теоретичних знань.

Інноватика – це галузь науки, яка вивчає закономірності процесів розвитку, формування інновацій, нововведень, механізмів управління змінами, подолання опору нововведенням, адаптації до них людини, використання та поширення інноваційних потоків, інноваційної діяльності, їх вплив на сферу конкуренції, на розвиток суспільства в цілому.

Інновація (лат. novatio, англ. innovation - нововведення) – це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів приводить до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій та дає прибуток (у разі, коли інновація орієнтована на економічний зиск), її поява на ринку може принести додатковий дохід.

Інноваційна діяльність – діяльність з трансформації наукових досліджень і розробок, винаходів і відкриттів у новий продукт або новий технологічний процес, які впроваджуються у виробничий процес, або в новий підхід до соціальних послуг. Інноваційна діяльність передбачає створення комплексу наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності ведуть до створення інновації, повністю готової до реалізації на ринку.

Інноваційна культура є складовою інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах.

Інноваційний потенціал – це сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурноосвітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки.

Інтегрована лекція – форма психолого-педагогічної просвіти, яка розкриває сутність тієї чи іншої проблеми; усний виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою матеріалу. Інтегрована лекція включає елементи бесіди, дискусії, міні-тестування, мозкового штурму тощо.

Навичка – психічне новоутворення, завдяки якому індивід спроможний виконувати певну дію раціонально, точно і швидко, без зайвих затрат фізичної та нервово-психічної енергії.

Новація – новий вид продукту, метод, технологія; кінцевий винахід, якісно відмінний від попереднього аналога, що є результатом інтелектуальної діяльності, закінчених наукових досліджень і розробок.

Нововведення – впровадження новацій в економічний виробничий цикл. Це процес, який об'єднує науку, техніку, економіку й управління, і полягає в одержанні новизни. Він триває від зародження ідеї до її комерційної реалізації, охоплюючи комплекс відносин, виробництво, обмін, споживання.

Практикум – форма вироблення вмінь, необхідних для ефективного вирішення певних ситуацій, тренування певних способів мислення, дій.

Самовиховання – цілеспрямований процес свідомого та самостійного перетворення людиною своїх сил, якостей для досягнення індивідуальних цілей, усвідомлення смислу власного життя, виконання власного призначення відповідно до його розуміння.

Уміння – здатність на належному рівні виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною знань і навичок.

2.3. Темі для рефератів

1. Креативність як індивідуальна психологічна якість.
2. Феномен винахідництва в історії людства.
3. Геніальність: найвищий прояв розвитку особистості чи відхід від психічної норми?
4. Евристика як методологія творчості.
5. Інтуїція. Керований процес чи підсвідоме явище.
6. Мозковий штурм як метод вирішення проблемних завдань.
7. Психологічні проблеми прийняття рішень.
8. Напрямки інноваційної діяльності у галузі банківської справи.

9. Корпоративна культура банківських установ України.
10. Феномен лідерства у колективі.
11. Корпоративні конфлікти та способи їх розв'язання.
12. Соціально-культурні вимоги до творчої особистості у XXI столітті.
13. Відповідальність особистості за власні вчинки у культурі епохи постмодерну.
14. Сучасні вимоги до особистості фахівця банківської справи.
15. Особливості професійного ставлення до грошей.

2.4. Контрольні питання

1. Надайте визначення творчості. Які риси характеризують творчу людину? Що таке творча діяльність?
2. Дайте визначення поняттю «креативність». Назвіть фактори, від яких залежить креативність особистості.
3. Поясніть різницю між поняттями «творчість», «креативність», «винахідливість», «інноваційність».
4. Надайте характеристику евристиці як методології творчості.
5. Опишіть основні теорії вирішення винахідницьких задач. Які методи пошуку інноваційних ідей вам знайомі?
6. Назвіть основні проблеми психологічної готовності до самостійного прийняття рішень. Які види рішень приймаються у ситуації вибору? Що впливає на їх прийняття?
7. Яка роль навичок саморегуляції та самоорганізації у процесах стимулювання творчої активності? Поясніть поняття самоменеджменту особистості.
8. Визначте сутність та види інновацій у банківській галузі. Які банківські послуги нині вважаються інноваційними?
9. Назвіть основні вимоги роботодавців до фахівців банківської справи. Які якості та здібності найчастіше стають підставою для відмови у прийнятті на роботу?
10. Які обмеження пов'язані з корпоративною культурою банківських установ? Поясніть поняття «компетентність», «здатність», «готовність», «відданість», «етика», «норми».
11. У чому полягає оцінка ефективності банківських інновацій? Назвіть критерії оцінки нововведень.
12. Що може виступати мотивацією генерування нових ідей? Назвіть зовнішні та внутрішні стимули інноваційної діяльності.
13. Які методи психологічної активації творчості вам відомі? Коротко поясніть їх сутність.
14. У чому полягає різниця між економічним та інноваційним мисленням? Що виступає результатом цих видів мислення?

15. Поясніть, у чому полягає феномен «дифузії відповідальності»? Що є його причинами; які можливі наслідки в інноваційній діяльності?

2.5. Тестові завдання для перевірки знань

1. Назвіть галузь, у якій вперше з'явився термін «інновація»:
 - а) економіка;
 - б) культурологія;
 - в) мистецтво;
 - г) педагогіка.
2. Креативність як ознака діяльності виявляється у:
 - а) структурації;
 - б) дестереотипізації;
 - в) традиціоналізації;
 - г) упорядкуванні.
3. Структура інноваційної культури особистості включає:
 - а) планування, реалізацію, оцінку, коригування;
 - б) цінності, знання, вміння, способи дії, моделі поведінки;
 - в) самоосвіту, самовиховання, саморозвиток.
4. Творча активність особистості пов'язана з:
 - а) досягненням конкретного комерційного результату;
 - б) реалізацією творчого потенціалу;
 - в) набуттям теоретичних знань з психології творчості.
5. Інтуїція це:
 - а) індивідуальна психологічна здібність генерувати нові ідеї шляхом безпосереднього бачення істини;
 - б) продукт свідомої аналітичної діяльності;
 - в) поняття, яке використовують з метою приховати справжню технологію пошуку нових ідей.
6. Інноваційна сфера це:
 - а) підприємницька структура, яка спеціалізується на виробництві нових продуктів;
 - б) сфера використання інновацій з метою підвищення прибутку;
 - в) частина системи економічних відносин щодо виробництва, розподілу, обміну та використання нововведень.
7. Творчий потенціал особистості передбачає:
 - а) наявність невикористаних, прихованих творчих можливостей та ресурсів;
 - б) повне розкриття власних здібностей та можливостей;
 - в) поступове формування творчих якостей при їх первісній відсутності.
8. Креативність це:
 - а) майстерність, якій можна навчитись;
 - б) комплекс генетично заданих особистісних здібностей;

- в) прояв високого рівня загальної культури особистості.
9. Діяльність, результатом якої є принципово новий економічно вигідний продукт, називається діяльністю:
- а) винахідницькою;
 - б) креативною;
 - в) інноваційною;
 - г) економічною.
10. Винахід, який є результатом закінчених наукових розробок, має теоретичне обґрунтування, але не впроваджений у виробництво називається:
- а) новація;
 - б) нововведення;
 - в) інновація.

Література

3, 5, 6, 13, 24, 25, 28, 32, 38

Тема 3. ІНФОРМАЦІЯ ТА ОСОБИСТІТЬ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

3.1. Методичні вказівки

В умовах інформаційного суспільства ефективно діяти може лише та особистість, яка здатна знайти, критично оцінити, використати, зберегти та передати інформацію. Такі вміння стають необхідними для інноваційної діяльності у будь-якій сфері. Адже суб'єктивно нове стає інноваційним тільки за умови об'єктивної новизни. Оцінити ж новизну можливо тільки володіючи інформацією, в тому числі у вигляді знань.

Даний розділ спрямовано на:

- підвищення рівня знань з теорії інноватики;
- підвищення вмінь зосередження, точного розуміння, структурування та передачі інформації, вмінь професійного слухання;
- розвиток навичок використання інформації для вирішення проблемних завдань;
- формування готовності ефективно використовувати інформацію у майбутній професійній діяльності.

Розділ забезпечує основною інформацією щодо теорії інновацій, інноваційної діяльності та інноваційної культури. Заняття зорієнтовано також на формування вмінь знаходити нові підходи до аналізу інформації, робити свої висновки, навичок чіткого формулювання власних думок, вмінь слухати та розуміти партнера.

Діяльність педагога, який проводить заняття за темою, полягає у залученні студентів до активної участі у пошуку, використанні, аналізі необхідної інформації; представленні інформації з історії інноваційного поштовху у розвитку суспільства; основних положень правового забезпечення інноваційної

діяльності, зокрема, у банківській справі; організації занять з елементами інтерактивної діяльності, які сприяють практичній реалізації отриманої інформації; управлінні процесом рефлексивного оволодіння знаннями, необхідними для майбутньої інноваційної діяльності; педагогічному спостереженні динаміки змін.

Діяльність студентів полягає у активній участі в навчальному процесі та формуванні готовності до роботи з інформацією для пошуків інноваційних підходів до власної діяльності; усвідомленні вирішального впливу інновацій на розвиток суспільства; самостійному виконанні поставлених завдань та здійсненні захисту результатів власного інформаційного аналізу, протягом якого відбувається відпрацювання навичок ефективного формулювання власних думок, вміння переконувати партнерів, відстоювати думку, робити висновки.

Форми діяльності: інтегровані лекції, семінари, самостійна робота студентів.

Очікуваний продукт спільної діяльності: виконання плану навчального курсу з формування інноваційної культури майбутніх банківських службовців; оволодіння знаннями з теорії інновацій та інформаційного забезпечення інноваційних процесів; виконання дослідно-експериментальної роботи, яка вимагає самостійного пошуку, аналізу та нетрадиційного використання інформації, необхідної для інноваційної діяльності, зокрема у банківській справі.

При вивченні даної теми варто включити до блоку «Інформаційні технології» тренінгове заняття, яке передбачає розвиток вмінь пошуку та критичного оцінювання інформації. Групи виконують завдання на градацію інформації за значущістю. Студенти вирішують проблему з тренінгу І.Перлакі [24, с. 126-129], обрану з галузі, про яку учасники мають тільки поверхневі знання.

Проблема I. «Аварія на Місяці».

Тренер описує проблему: ваш космічний корабель потерпів аварію на Місяці. Згідно плану ви повинні зустрітись зі станцією, яка знаходиться за 300 км від цього місця на освітленій частині місяця. Все знищено крім: коробка сірників, харчових концентратів, 20 метрів нейлонового шнуру, шовкового куполу парашуту, переносного нагрівача на сонячних батареях, коробка сухого молока, двох балонів з киснем по 50 кг, зоряної карти, рятувального човна, що сам надувається, компаса, 25 літрів води, сигнальної ракети, аптечки першої допомоги з ін'єкційними голками, передавача з частотною модуляцією на сонячних батареях.

Життя залежить від того, чи зможете ви досягти станції. Розташуйте 14 предметів у порядку їх значущості для збереження вашого життя [24, с. 128].

Після виконання групи знайомляться з правильним вирішенням проблеми, розробленим фахівцями з космічних польотів та підраховують результати роботи за балами.

Проблема II. «Виникнення збоїв у галузі банківської справи».

Група знайомиться зі списком проблем різного рівня, які пов'язані з банківською галуззю, але не потребують багато часу для пошуку інформації, як то:

- до правління Вашого банку надійшла скарга про те, що обслуговування приватних клієнтів здійснюється повільно і веде до утворення черг в операційному залі (інноваційна проблема);
- банкомат зламався, коли прийняв картку, а інформація про контакт відсутня (технологічна проблема);
- для отримання кредиту банк просить вам самому довести свою платоспроможність (інформаційна проблема);
- ви голова відділення банку; сьогодні всі ваші операціоністи захворіли (управлінська проблема).

Студентам, які отримали завдання, пропонується представити опис вирішення проблеми на наступному занятті та скласти список джерел використаної інформації, структурувавши їх за критеріями корисності, надійності, науковості, цікавості тощо.

При побудові даного змістового блоку ми враховували методичні рекомендації європейських тренерів персоналу у галузі банків та фінансових закладів, зокрема розробки В.Заутера, який серед інших завдань пропонує включати до навчальних програм вправи зі структурування текстів за фахом банківської справи [13, с. 30]. На наш погляд, такі вправи можуть бути використані з метою формування у майбутніх банківських службовців навичок обробітку інформації за професійним спрямуванням.

У зв'язку з цим, учасникам спеціального навчального курсу доцільно запропонувати ряд вправ на визначення фраз, які передають ключову інформацію у фаховому тексті. Аналіз виконання завдання здійснюється на прикладах вдалого та невдалого опрацювання текстів та за допомогою групової дискусії (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Приклади структурування фахового тексту

Приклад невдалого опрацювання тексту	Приклад вдалого опрацювання тексту
<p>ІННОВАЦІЙНИЙ БАНК – спеціалізований банк, основними операціями якого є фінансування або кредитування інноваційної діяльності за циклом «наука – техніка – виробництво» чи окремими його етапами або стадіями з метою підтримки науково-технічного прогресу. Інноваційна діяльність вважається особливо ризиковою через непередбачуваність наслідків. Кредити, які надають інноваційні банки є переважно довгостроковими. Основними ресурсами інноваційних банків є власні кошти та вклади його клієнтів.</p> <p>В Україні деякі з комерційних банків</p>	<p>ІННОВАЦІЙНИЙ БАНК – спеціалізований банк, основними операціями якого є фінансування або кредитування інноваційної діяльності за циклом «наука – техніка – виробництво» чи окремими його етапами або стадіями з метою підтримки науково-технічного прогресу. Інноваційна діяльність вважається особливо ризиковою через непередбачуваність наслідків. Кредити, які надають інноваційні банки є переважно довгостроковими. Основними ресурсами інноваційних банків є власні кошти та вклади його клієнтів.</p> <p>В Україні деякі з комерційних банків мали діяти як інноваційні (Укрінбанк,</p>

<p>мали діяти як інноваційні (Укрінбанк, Укрміжвузбанк, НТК-банк, Південкомбанк). Проте подальші умови розвитку української банківської системи не сприяли спеціалізації інноваційних банків. В зарубіжних країнах фінансування і кредитування інноваційної діяльності здійснюють переважно фінансово-кредитні установи небанківського типу, в тому числі, спеціально для цього створені венчурні фонди. В Україні державна фінансова підтримка інновацій покладена на Державний інноваційний фонд України, який надає безпроцентні кредити терміном до трьох років. Інноваційні фонди існують на підприємствах у деяких галузях промисловості. В цілому ж існуюча в Україні система фінансової підтримки інноваційної діяльності залишається слабкою.</p>	<p>Укрміжвузбанк, НТК-банк, Південкомбанк). Проте подальші умови розвитку української банківської системи не сприяли спеціалізації інноваційних банків. В зарубіжних країнах фінансування і кредитування інноваційної діяльності здійснюють переважно фінансово-кредитні установи небанківського типу, в тому числі, спеціально для цього створені венчурні фонди. В Україні державна фінансова підтримка інновацій покладена на Державний інноваційний фонд України, який надає безпроцентні кредити терміном до трьох років. Інноваційні фонди існують на підприємствах у деяких галузях промисловості. В цілому ж існуюча в Україні система фінансової підтримки інноваційної діяльності залишається слабкою.</p>
<p>В.І. Лазепка</p>	<p>В.І. Лазепка [8, с. 266]</p>

Інструкції: маркування тексту здійснюється у 3 етапи [13, с. 32]:

- I. Отримати загальне уявлення про текст.
- II. Прочитати текст частками та вияснити незрозумілі питання.
- III. У кожному з розділів (абзаців) знайти центральні поняття та маркувати їх.

Завдання:

1. Сформулювати власні опорні речення.
2. Виділити заголовки розділів (абзаців).
3. Переформулювати кожне з виділених понять своїми словами.
4. Відтворити текст, використовуючи виділені фрагменти.
5. Зробити висновки.

Зауваження: при виконанні завдання можливі варіанти вирішення, які залежать від рівня знань, досвіду та особистого стилю структурування інформації.

Навички ефективного використання фахової інформації формувалися також за допомогою тренувальних завдань, спрямованих на вирішення типових виробничих ситуацій, такого зразку [14, с.100-101]:

Таблиця 2.4

Виробнича ситуація у комерційному банку

Ситуація: До установи комерційного банку звернувся клієнт з кредитною заявкою щодо оформлення кредиту.

У кредитній заявці та банківських відомостях міститься така інформація (тис. гр.):

1. Мета кредиту – організація випуску інноваційної продукції	
2. Продукція сезонна, характеризується широким попитом протягом 60 днів.	
3. Сектор ринку збуту продукції, на який можна розраховувати, обчислюється у сумі	4800
4. Витрати на організацію.....	3360
5. Термін реалізації заходів ..	35 діб
6. Термін окупності витрат ..	30 діб
7. Дохід від проведення заходів ..	4750
8. Залишки коштів на розрахунковому рахунку ..	1080
9. Сума кредиту, що її просить клієнт ..	3360
10. Прострочена заборгованість за раніше отриманими позичками ..	–
11. Наявність забезпечення ..	1800
12. Облікова процентна ставка ..	8 %
13. Маржа ..	5 процентних пунктів
14. Вільні кредитні ресурси.....	4120

Інструкції: виконати завдання, використовуючи надану інформацію, зробити висновки про розміри відрахування до резервів для покриття можливих витрат, пов'язаних з кредитним ризиком.

Завдання:

Визначити:

1. Вид потрібного кредиту;
2. Можливість його надання;
3. Суму позички;
4. Термін позички;
5. Процентну ставку;
6. Суму процента;
7. Загальну суму боргу банку на кінець терміну використання за умови, що проценти мають сплачуватися раз на місяць;
8. Спосіб надання кредиту і його погашення.

3.2. Термінологічний словник

Банківська справа – сфера підприємництва, основний зміст якої становить фінансове посередництво, пов'язане з акумуляцією грошових капіталів, прийманням грошових вкладів, заощаджень населення, інших вільних коштів і надання їх у кредит, у тимчасове користування тим суб'єктам господарювання, які їх потребують, на умовах повернення, строковості і платності.

Інноваційна діяльність банку – це діяльність, яка підпорядковується досягненню його основної мети – максимально повного задоволення вимог споживачів до кількості та якості здійснюваних послуг при мінімально можливих затратах на їх розробку, впровадження та отримання на цій основі прибутку.

Інноваційна культура майбутніх фахівців банківської справи – це складова їх загальної культури, яка становить систему цінностей, знань, норм, умінь та навичок щодо породження та впровадження інновацій, що формуються або розвиваються у особистості впродовж навчання у ВНЗ та забезпечують при певних умовах реалізацію їх інноваційного потенціалу у різних галузях, зокрема у майбутній професійній діяльності за фахом «Банківська справа». Метою підвищення інноваційної культури студента є формування особистості майбутнього фахівця – новатора з високими моральними якостями.

Інтелектуальна власність – право автора на винахід, наукову ідею, розробку, новий виріб чи нову технологію. Інтелектуальна власність охороняється державою. Механізм захисту передбачає систему економічних, соціальних і правових методів та засобів підтримки інновацій.

Інформація (від лат. informatio – роз’яснення, викладення, обізнаність) є одним з найбільш загальних понять науки, що означає деякі відомості, сукупність певних даних, знань тощо. Інформація визначається як дані (знання), що вирішують невизначеність, підлягають передачі, зберіганню та перетворенню.

Професійна адаптація – процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов; досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості та вимогами до діяльності.

Професійна освіта – сукупність знань, практичних умінь і навичок, необхідних для виконання роботи в певній галузі трудової діяльності.

Професійний тренінг – тренінг, який проводиться з представниками певних професій з метою підвищення їх професійно значущих психологічних якостей або підвищення ефективності спільної професійної діяльності.

3.3. Теми для студентських есе

1. Інформаційне суспільство як нова система координат для розвитку особистості.
2. Роль інформаційних потоків у банківській справі.
3. Інформатизація сучасного життя та інформаційна культура особистості.
4. Інформаційна та інноваційна культури. Проблема взаємозалежності.
5. Відповідальність особистості при залученні до діяльності у сфері інформаційних технологій.
6. Сучасний банкір: відданість інтересам банку чи інтересам клієнтів?
7. Гроші як кристалізація об’єктивних та суб’єктивних причин розвитку цивілізації (добро чи зло?).
8. Роль позичкового відсотку для контрагентів кредитних відносин (Pro & contra).

9. Сучасний банкір та лихвар позаминулого століття. Чи є істотна різниця між ними?
10. Міжкатегоріальні межі банківської етики та норм загальноприйнятої суспільної моралі.

3.4. Контрольні питання

1. Дайте визначення терміну «інформація». Які існують підходи до класифікації інформації? Якими є ознаки інформаційного суспільства?
2. Поясніть сутність поняття «інформаційна культура» особистості, організації, суспільства. Опишіть зміст та структуру інформаційної культури особистості.
3. Визначте місце знань у загальній структурі інформації. Назвіть види, типи знань. Поясніть роль знань для успішної інноваційної діяльності.
4. Охарактеризуйте інформаційні технології, володіння якими необхідне для участі в інноваційних процесах. Які знання, вміння, навички роботи з інформацією повинна мати особистість для інноваційного вирішення завдань?
5. Назвіть основні віхи інноваційного розвитку суспільства. Наведіть приклади інновацій, які суттєво вплинули на цивілізацію.
6. Назвіть основні правові норми регулювання інформаційних відносин. Яка відповідальність передбачена за незаконні дії у галузі інформаційних ресурсів?
7. Охарактеризуйте основні напрямки інноваційної діяльності ХХІ століття. Які з них є найбільш перспективними? Чому?
8. Опишіть технологію прогнозування можливих позитивних та негативних наслідків впровадження інновацій. Яка інформація необхідна для такого прогнозування?
9. Назвіть законодавчі акти щодо підтримки комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, які кредитують виконання інноваційних проектів.
10. Охарактеризуйте світову патентну систему. Якими є ознаки патентоспроможності винаходу?
11. Поясніть значення поняття «комерційна таємниця» та «конфіденційність» щодо діяльності у банківській справі.
12. Визначте роль інформації в успішності діяльності банків. Яким чином корпоративна культура банків регулює взаємодію особистості з професійною інформацією?
13. Назвіть види інформації, які необхідні для забезпечення інноваційної діяльності у банківській галузі.
14. Які банківські інновації безпосередньо пов'язані з постійним оновленням інформаційної бази?

15. Назвіть види, типи та джерела інформації, за якими можна визначити перспективи розвитку банківської галузі у країні. Опишіть технологію аналізу інформації.

3.5. Тестові завдання для перевірки знань

1. Яка з концепцій використання інформації в організаціях характерна для XXI століття:
 - а) управлінський контроль;
 - б) підтримка основної мети функціонування організації;
 - в) стратегічний ресурс, який забезпечує стратегічну перевагу організації.
2. Який вид інформаційних систем найбільш повно характеризує сучасну організаційну культуру?
 - а) системи підтримки прийняття рішень; системи для вищої ланки керування;
 - б) стратегічні інформаційні системи; автоматизовані офіси;
 - в) інформаційні системи керування;
 - г) інформаційні системи опрацювання розрахункової інформації.
3. Загальною метою використання інформаційних систем у банківській галузі нині є:
 - а) прискорення процесу підготовки фінансової звітності;
 - б) спрощення процедури обробки рахунків та розрахунків;
 - в) вироблення раціонального рішення у складній ситуації;
 - г) забезпечення виживання та розвитку банку.
4. Достатність та вичерпність інформації означає, що її кількість повинна бути:
 - а) мінімальною;
 - б) максимальною;
 - в) обмеженою.
5. Якісною характеристикою інформації є:
 - а) сприйняття;
 - б) релевантність;
 - в) процесуальність.
6. Процес, який характеризується виокремленням значущої для суб'єкта інформації називається:
 - а) збір інформації;
 - б) відбір інформації;
 - в) обробка інформації,
7. Роль інформації при формуванні інноваційної культури організації є:
 - а) допоміжною;
 - б) визначальною;
 - в) систематизувальною.

8. Інноваційними вважаються банківські установи, які:
- а) динамічно оновлюють свої послуги згідно науково-технічного прогресу;
 - б) кредитують інноваційну діяльність;
 - в) слідкують за станом ринку інновацій.
9. Оптимальним видом руху інформації в інноваційному суспільстві є:
- а) вертикальна форма репродукування традиційних знань;
 - б) анархічна форма передачі інноваційної інформації;
 - в) горизонтальна форма продукування нових знань,
10. Інформаційна економіка це:
- а) економіка, розвиток якої спрямовується вузьким колом інтелектуальної еліти;
 - б) сучасна форма економічної діяльності, що базується на глобальному електронному середовищі та програмному забезпеченні;
 - в) економіка, яка досягає розвитку завдяки контролю інформаційних потоків, що функціонують у суспільстві.

Література

4, 9, 15, 16, 19, 21, 23, 28, 29, 36, 31, 35, 40

Тема 4. ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4.1. Методичні вказівки

Використання технологій у сучасному суспільстві зумовлено потребами підвищення ефективності різних видів діяльності та прагненням досягнення потрібних результатів. Технологічний підхід до інноваційної діяльності передбачає конструювання адекватних прийомів і моделювання змісту, форм та інноваційних методів досягнення мети. Технології, як заплановані сукупності певних дій, базуються на системному способі мислення і передбачають порядок, логічність і послідовність в обов'язковому досягненні цілей.

Мета даного розділу полягає у оволодінні технологіями, які необхідні як для інноваційної, так і для інших видів діяльності. Високий рівень інноваційної культури передбачає розуміння сутності технології та технологізації діяльності, використання інформаційних технологій, володіння технологіями захисту інноваційних проектів.

Розділ спрямовано на забезпечення технологічної складової інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи.

Діяльність педагога при організації навчання за темою полягає у організації системи занять, спрямованих на засвоєння основ теорії технологізованої діяльності та формування вмінь використовувати інформаційні й інноваційні

технології у власній професійній діяльності, а також відповідального ставлення до їх застосування; управлінні процесом засвоєння знань, вмінь, навичок та ціннісних орієнтацій, властивих фахівцям з високим рівнем інноваційної культури; сприянні рефлексії досягнень студентів на завершальному етапі спецкурсу, здійсненню ними висновків та планування подальшого особистісного розвитку у напрямку професіонала інноваційної культури; педагогічному спостереженні з діагностикою особистісних новоутворень, які з'явилися у результаті участі в проекті.

Діяльність студентів: активна участь у заняттях, які спрямовані на формування системи знань про технології та їх використання в інноваційній банківській діяльності; вмінь критично оцінювати та прогнозувати наслідки впровадження інноваційних технологій; оволодіння методикою та самостійна підготовка власних інноваційних проектів з розглядом та захистом в інноваційних групах.

Форми діяльності: інтегровані лекції, семінари, практичні та самостійні заняття, тренінги.

Очікуваний продукт спільної діяльності: задоволення від участі в навчальному курсі з формування інноваційної культури; рефлексія власних досягнень, які підтверджено результатами кількісної і якісної оцінки результатів динаміки формування інноваційної культури майбутніх банківських службовців; готовність до використання набутих знань, вмінь, навичок та особистісних якостей у професійній банківській діяльності.

З метою підвищення інноваційних вмінь та навичок майбутніх банківських службовців навчальна програма спецкурсу передбачає обов'язкову підготовку, захист та впровадження власних інноваційних проектів студентів та будується на дотриманні таких вимог, як орієнтація на творчу діяльність з урахуванням неповторності кожної особистості, забезпечення індивідуального творчого і диференційованого підходу; реалізація міжпредметного зв'язку, що актуалізує цілісне сприйняття феномену інновації, інноваційну інформованість студентів; відкритість, варіативність, динамічність у змісті, методах і формах навчання.

Для успішної реалізації інноваційних проектів з банківської тематики до змісту проведених занять рекомендується внести інформацію про специфіку підготовки інноваційних проектів саме у банківській галузі. Зокрема, роботу над проектами фахівці рекомендують здійснювати за такими стадіями:

1. Попередня підготовка проекту (обговорення нових розробок, які уявляють потенційний інтерес для банку; участь у вирішенні проблем у цій галузі тощо).
2. Можливості проекту (породження нової ідеї та ідей щодо потенційного використання нового або покращеного банківського продукту).
3. Прийняття проекту (співвіднесення ідеї з кон'юнктурою ринку; перетворення ідеї в проект для перевірки її комерційного обґрунтування і висунення проектної пропозиції; схвалення проекту; координація та корекція діяльності проектної групи, яка формується).

4. Здійснення проекту (керівництво проектом; виконання робіт, необхідних для досягнення цілей проекту; спостереження за іншими поточними розробками та кон'юнктурою ринку; своєчасне інформування проектної групи; усунення бюрократичних бар'єрів, які заважають роботі проектної групи, здійснення підтримки особистим досвідом).

5. Оцінка результатів проекту (визначення відповідності розробки до попиту на ринку банківських послуг).

6. Впровадження проекту (передача розробки виробничому підрозділу для широкого впровадження).

Для оцінки результатів проектної діяльності майбутніх фахівців банківської справи залучалися викладачі та формувалися експертні групи зі студентів, які опонували, аналізували, схвалювали проекти інших учасників. Критеріями оцінки студентських проектів виступали: новизна, обґрунтованість, реалістичність, перспективність, якість презентації тощо.

При підготовці завдань з розробки банківських інноваційних проектів рекомендується використовувати методичні розробки провідних європейських фахівців, зокрема В.Заутера, В.Усоскіна, Т.Шваб [12, с. 145-146]:

Ситуація: Universalbank AG є кредитною установою з багатою традицією, яка пропонує свої послуги у Німеччині. Асортимент послуг, що пропонуються нині охоплює всю фінансову галузь у повному обсязі.

Установа, у якій зайнято 1200 працівників, має таку організаційну структуру:

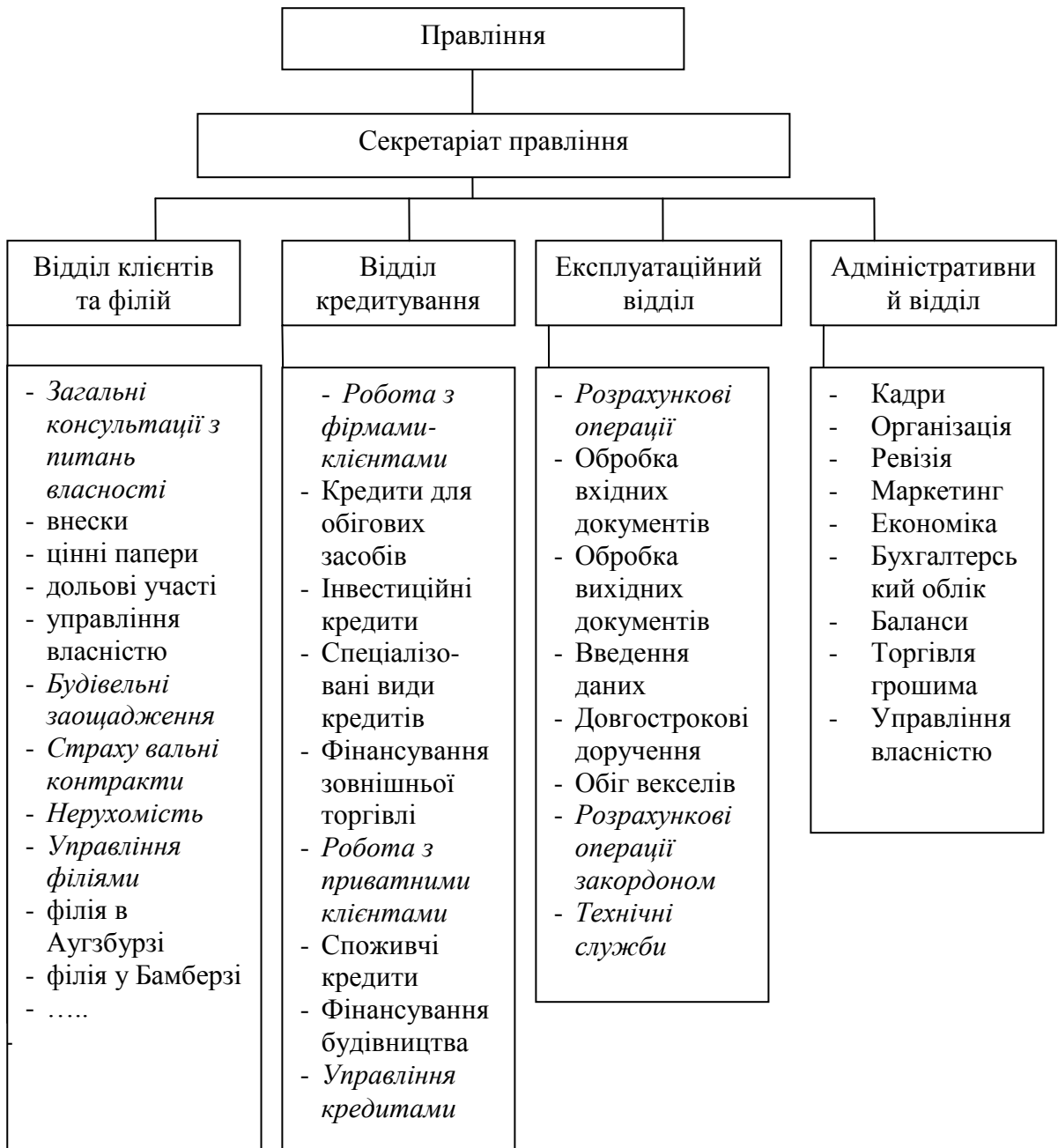

Рис. 2.1. Наявна структура банку Universalbank AG

Universalbank AG поставив за мету узгодити структуру своєї організації з потребами клієнтів максимальною можливою мірою.

Інструкції:

1. Надайте оцінку означеній вище організаційній схемі з точки зору цієї мети.

2. Розробіть рішення до нижче вказаних завдань. Підготуйтеся до показу ваших рішень на семінарі за допомогою слайдів та малюнків.
3. Підберіть основні аргументи на користь вашого рішення, з тим, щоб ви змогли найкраще «продати» свій продукт на семінарі.
4. Представте ваші рішення на семінарі, обговоріть їх переваги та недоліки. На цій основі складіть матрицю істотних елементів оцінки двох систем управління.

Завдання:

Група А

Розробіть організаційну схему, яка надасть банку структуру, відповідну до галузей банківської діяльності.

Група В

Розробіть *матричну організаційну схему* для цього підприємства, яка характеризується своєю орієнтацією на клієнта та гнучкістю.

В рамках реалізації модуля «Технологічне забезпечення інноваційної діяльності» дії викладачів необхідно спрямовувати на те, щоб майбутні банкіри намагалися алгоритмізовано оцінювати інновації (на прикладі тих, які вже було впроваджено), висувати гіпотези, прогнозувати наслідки, використовуючи методи експертного опитування, мозкової атаки, аналізу, узагальнення, підтвердження чи спростування варіантів розвитку подій.

Слід враховувати, що серед найбільш актуальних професійних якостей, необхідних для банківського службовця, основною виступає вміння активного продажу банківських продуктів, який передбачає, насамперед, банківське консультування.

Тому до змісту навчального курсу з формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи необхідно включати заняття, спрямовані на формування вмінь та підвищення ефективності взаємодії з банківськими клієнтами, зокрема за напрямками:

- визначення основних мотивів споживання банківських послуг;
- вивчення основних правил продажу банківських продуктів;
- формування навичок ефективного спілкування з клієнтами;
- опанування корпоративних норм ведення кореспонденції з клієнтами, зустрічей, телефонних розмов тощо.

Так, наприклад, тренінгові заняття з продажу банківських продуктів доцільно розпочати з визначення предмету банківських продаж та основної мотивації для її придбання. Під банківським продуктом, який пропонується клієнтові, як правило, розуміють кредити, депозити, поточні банківські рахунки; активні та пасивні банківські операції; особливі умови по реалізації деяких продуктів, які можуть бути вигідними для клієнта.

Визначення основних мотивів споживання банківських продуктів відбувається завдяки аналізу фахової інформації. Серед основних мотивів здійснення внесків

виділяють такі: високі прибутки, простота та доступність управління внесками, можливість швидко розпоряджуватись своїми коштами у разі необхідності, збереження цінностей, забезпечення у складних ситуаціях та старості, використання державних пільг, безпека зберігання коштів, податкові пільги.

З метою підвищення результатів особистісної взаємодії студентам пропонується оцінити вищевказані економічні мотиви з точки зору психології та розподілити їх за умовними групами: досягнення безпеки, комфорту, вигоди або розвитку. Виконання даного завдання є найбільш ефективним при умові роботи в малих групах та використанні елементів дискусії.

Достатньо продуктивним у досягненні розуміння клієнта вбачається виконання завдання по складанню ієрархічного списку власних мотивів до використання банківських продуктів. Результативним є також виконання вправ, які розроблені центрами підвищення кваліфікації банкірів, і спрямовані на визначення прихованих мотивів банківських клієнтів за їх типовими висловами, наприклад:

Таблиця 2.5

Прихована мотивація банківських клієнтів

Цитати з висловлювань банківських клієнтів	Основні мотиви звернення
Який відсоток прибутку можливо отримати у Вашому банку при відкритті депозитного рахунку для пенсіонера?	→ Безпека
Я не хотів би стояти у черзі для того, щоб дізнатися про стан рахунку або отримати необхідну суму ...	→ Комфорт
Який кредит Ви порекомендуєте відкрити з тим, щоб помісячна сплата була найменшою?	→ Вигода
У часи інноваційних технологій я очікую нових послуг у банківській справі...	→ Розвиток

Завдання:

1. Класифікувати надані діалоги з клієнтами за основною мотивацією.
2. Сформулювати відповіді консультантів, використовуючи рекламні проспекти банківських послуг.
3. Побудуйте репліку клієнта, закінчивши фрази:
 - Ми можемо запропонувати Вам...
 - Для того, щоб...
 - Саме для Вас у нас діє спеціальна пропозиція...
 - Можу запевнити Вас, що...

Інструкції: уникайте надмірного використання банківських термінів, дотримуйтесь правил ввічливості, не намагайтеся скоротити бесіду, не використовуйте фраз «я не готовий відповісти», «підійдіть за консультацією до...», «це питання вирішує ...» тощо.

Аналіз методичної літератури з формування навичок ефективної взаємодії з клієнтами показує, що найбільш результативними формами навчання на цьому етапі є рольові ігри. Тому майбутнім банківським службовцям пропонується

скласти та відтворити вдалі та невдалі варіанти бесід консультантів з клієнтами, використовуючи зразки:

Таблиця 2.6

Діалоги банківського службовця з клієнтом

Варіант вдалого проведення консультації	Варіант невдалого проведення консультації
<p>К: - Доброго дня! Я хотів би відкрити депозитний рахунок.</p> <p>Б: - Дуже приємно, що Ви обрали саме наш банк. Ми можемо запропонувати на Ваш вибір такі види рахунків...</p> <p>К: - Мене зацікавив рахунок «Особливий», поясніть будь ласка умови користування ним.</p> <p>Б: - З задоволенням. Рахунок «Особливий» існує спеціально для...</p>	<p>К: - Доброго дня! Я хотів би відкрити депозитний рахунок.</p> <p>Б: - Які саме рахунки Вас цікавлять?</p> <p>К: - А які пропонує Ваш банк?</p> <p>Б: - Ну, у нас багато різних пропозицій. Я дам Вам рекламні проспекти для того, щоб Ви могли ознайомитись з ...</p>

Інструкції: надавайте клієнту більше пропозицій, ніж він запитував; розмірковують разом з ним про недоліки та переваги кожного продукту; акцентуйте на головних вигодах для клієнта, враховуючи його основні мотиви; повторюйте у разі необхідності інформацію про послугу; створіть атмосферу довіри та доброзичливості.

Використання отриманих фахових знань, вмінь роботи з інформацією та навичок ділової комунікації, набутих студентами у навчальному процесі, потребує актуалізації у практичній діяльності. З метою наближення занять до реальних професійних ситуацій, рекомендується використання ряду вправ з вирішення проблем конкретних клієнтів, які було розроблено В.Заутером, В.Усоскіним, Т.Шваб [12, с. 155-156]:

Ситуація: Ваша клієнтка, пані Карін Штраус, 21 рік, отримала у спадок досить велику суму, яку вона хотіла б внести до банку. Під час бесіди клієнтка акцентує на тому, що вона хотіла б мати надійний рентабельний внесок з можливістю розпоряджатися ним швидко та у будь-який момент.

У ході подальшої розмови стає зрозумілим, що вона ще не має конкретних планів стосовно використання цих коштів. У наступні 5-10 років, однак, вона не планує відзивати свій капітал.

Завдання:

1. Опишіть ваш принципний підхід до ведення цієї розмови, склавши просту схему її ймовірного проведення.
2. Поясніть, які допоміжні матеріали необхідні для підготовки до цієї розмови.

3. Прийміть рішення стосовно того, у якій мірі власні інтереси банку можуть відігравати роль під час консультації щодо внесення вищезгаданих коштів. Надайте обґрунтування вашій відповіді.
4. Сформулюйте принципові вимоги, які висуваються до консультацій з питань власності, яка може бути перспективною.
5. Вкажіть приклади об'єктивних обмежень, які повинні бути враховані під час консультації.

Слід пам'ятати, що високий рівень інноваційної культури особистості передбачає її готовність до ціложиттєвого навчання, освіти, самовдосконалення. Впроваджуючи заходи сприяння самовдосконаленню майбутніх банківських службовців, рекомендується вдаватися до методу моделювання та проектування особистісно-професійного розвитку студентів, заповнення ними щоденників власних досягнень, опанування алгоритмами самоосвіти та самовиховання. Алгоритми самовдосконалення, які породжуються у процесі тренінгових занять, семінарів та дискусій учасників процесу формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи, мають такі загальні позиції: діагностика особистості та оточення; визначення рівня власних знань, потреб, інтересів та домагань у напрямку самовдосконалення; складання проекту та програми дій, спрямованих на заплановані досягнення; реалізація заходів з набуття знань, умінь, навичок, особистісних якостей; самоконтроль та аналіз досягнень; визначення подальших напрямків особистісно-професійного самовиховання.

Оскільки основним засобом активізації професійного самовиховання є включення до безпосередньої професійної діяльності, в ході проведення занять спеціального курсу ставиться завдання максимально наповнити всі складові підготовки банківських службовців змістом майбутньої професійної діяльності.

4.2. Термінологічний словник

Базова інновація – кожна інновація, що реалізує великий винахід, створює передумови для формування нових поколінь технологій і техніки.

Дифузія інновацій – це процес передавання (трансферту) технологій фірмами різних країн з урахуванням часу, внаслідок чого нововведення проникають в різні галузі виробництва та знаходять усе більше споживачів. Дифузія інновацій безпосередньо залежить від створення державою економічних, організаційно-правових та соціальних умов через фінансово-кредитну, податкову, патентну, амортизаційну та іншу політику, яка стимулює як створення, так і впровадження, швидке поширення інновацій.

Інноваційний менеджмент – це система принципів, методів, форм управління інноваційним процесом і економічними відносинами, які при цьому виникають.

Інноваційний цикл – коло інноваційних процесів, новин, нововведень, які реалізуються в системі певного технологічного укладу, забезпечуючи прогресивний розвиток суспільства.

Прогнозування інновацій (prognosis – передбачення) – науково обґрунтована думка про можливі зміни техніко-економічного, технологічного, соціального стану об'єкта управління в цілому і його окремих частин, спрямована на розроблення прогнозів інноваційного розвитку на тривалу перспективу.

Псевдоінновації – інновації, що характеризуються дуже незначними змінами порівняно з попередніми виробами і скоріше є проявами реклами, моди, іншого способу презентації без зміни базової конструкції чи структури продукту.

Ринок інновацій – це сукупність об'єктів інтелектуальної власності, яка характеризується цілісністю і володіє якістю новизни порівняно з попередніми новаціями. Основним товаром ринку інновацій є продукт інтелектуальної діяльності.

Технологія (від techne – мистецтво, ремесло, наука та logos – поняття, навчання) - сукупність знань про способи і засоби обробки матеріалів, також і розробка певної ідеї. Поняття „технологія” включає і мистецтво володіння процесом, тобто передбачає певну послідовність операцій, наявності необхідних засобів та умов.

4.3. Напрямки для розробки студентських інноваційних проектів

1. Зміна організаційної структури вищого навчального закладу.
2. Нові елементи у корпоративній культурі банківських установ.
3. Технології оптимізації взаємодії з банківськими клієнтами.
4. Розробка інноваційного іміджу банку.
5. Реклама нових банківських продуктів.
6. Проект Хартії інноваційної культури студентів.
7. Проект Хартії інноваційної культури банкірів.

4.4. Контрольні питання

1. Розкрийте сутність поняття «технологія». Поясніть, що розуміють під сучасними технологіями.
2. Дайте визначення інноваційній технології. Порівняйте поняття «інноваційна технологія» та «інноваційний процес».
3. У чому полягає різниця між інноваційним процесом та науково-технічним процесом?
4. Надайте характеристику стадій інноваційного процесу.
5. Яку роль відіграє інформація в інноваційному процесі?
6. Якими критеріями керується банківська установа при виборі організаційного нововведення?

7. Які чинники визначають успіх нововведення?
8. Яке значення має написання сценарію для розвитку інновацій?
9. Розкрийте сутність прогнозування результатів впровадження інновацій. Опишіть основні методи та прийоми прогнозування.
10. Дайте визначення поняттям «проект» та «проектна діяльність», назвіть основні види інноваційних проектів.
11. Опишіть етапи підготовки інноваційного проекту. Назвіть методи та параметри оцінки ефективності інноваційних проектів.
12. Які існують види банківських інноваційних технологій? У чому причини їх появи? Як визначається їх ефективність?
13. Поясніть сутність інформаційного забезпечення банківської діяльності. Яку роль інформація відіграє у банківській справі?
14. Опишіть алгоритм впровадження та прогнозування наслідків інновацій.
15. Назвіть та розкрийте основні технології інноваційного вирішення проблемних завдань.
16. У чому полягає сутність проблеми ефективності банківських інновацій?
17. Якими є показники ефективності банківських інновацій?
18. У чому полягає сутність експертних методів оцінювання інноваційних проектів?
19. Чим регламентується відбір інновацій у галузі банківської справи?
20. Що таке «інтегральний ефект інновації»? Як він визначається?

3.5. Тестові завдання для перевірки знань

1. Інноваційна технологія це:
 - а) система, яка моделює творчу діяльність людини;
 - б) апробація, оцінка якості та визнання інновації;
 - в) практичне використання інноваційного продукту.
2. Стратегічне планування інновації це:
 - а) спосіб прогнозування майбутніх можливостей, ризиків та проблем впровадження нововведень;
 - б) тотальний контроль результатів впровадження нововведень;
 - в) шлях зниження ризиків впровадження інновацій, який полягає у введенні нового продукту на пробний ринок.
3. Проектно-технологічна діяльність здійснюється за такими етапами:
 - а) діагностика, корекція, контроль, організація, аналіз;
 - б) організація, планування, аналіз, корекція, діагностика;
 - в) діагностика, планування, організація, контроль, корекція, аналіз.
4. Термін «інновінг» означає:
 - а) сценарії процедури та правила рольових ігор в рамках методу інноваційного вирішення завдань;
 - б) процес оснащення людей можливостями та знаннями про творчу поведінку, яка забезпечує виживання у конкурентній боротьбі;

- в) спосіб відбору та організації фактів, необхідних для наповнення бази інноваційних знань.
5. Метод створення творчого клімату при вирішенні проблем, який базується на стимуляції емоційної та ірраціональної складових поведінки називається:
- а) евристика;
 - б) синектика;
 - в) комбінаторика;
 - г) латеральне мислення.
6. Прогнозування інновацій це:
- а) спосіб визначення перебігу подій та наслідків реалізації інновацій у майбутньому, виходячи з того, що відбувалося у минулому;
 - б) оцінка ресурсів, необхідних для ефективного впровадження інновацій;
 - в) виявлення позитивних та негативних рис впровадження інновації, яку планується реалізувати.
7. Постійне спостереження, оцінка та прогноз стану навколишнього середовища у зв'язку з інноваційною діяльністю називається:
- а) менеджмент;
 - б) моніторинг;
 - в) маркетинг.
8. Технопарк являє собою:
- а) науково-виробничий територіальний комплекс, до якого входять інститути, лабораторії, експериментальні заводи, створені навколо великих університетів;
 - б) організація, яка створюється місцевими органами влади або великою компанією з метою «вирощування» нового виду бізнесу;
 - в) тимчасовий науково-технічний колектив, який збирається з метою вирішення конкретної практичної проблеми.
9. Ключовим чинником успіху банківського нововведення виступає:
- а) перевага нового банківського продукту над своїми конкурентами;
 - б) адаптивність банківського продукту до вимог ринку;
 - в) швидкість виходу на ринок банківських послуг.
10. Основною причиною, яка перешкоджає розвитку інноваційних процесів у банківській галузі є:
- а) недостатність інформації про новітні технології, пропозиції їх трансферу та кон'юнктуру інноваційного ринку;
 - б) високі ризики, які виникають при розробці та освоєнні інновацій та відсутність механізмів їх страхування;
 - в) обмежувальна корпоративна культура банків.

Література

2, 8, 9, 12, 14, 17, 22, 30, 36, 42, 44, 50

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО КУРСУ «ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ»

Нові тенденції та інтеграційні зміни, які відбуваються у системі вищої професійної освіти, покладають перед науково-педагогічними працівниками ряд актуальних завдань щодо підготовки конкурентоспроможних на європейському ринку праці фахівців, які мають якості людини інноваційної культури. Випробування методики формування інноваційної культури майбутніх банківських службовців дозволило сформулювати такі основні рекомендації щодо її впровадження.

1. Формування інноваційної культури у вищих навчальних закладах має здійснюватись на основі загальних положень системного підходу та використанні інших науково-обґрунтованих підходів, зокрема:

- діяльнісного підходу до розвитку особистості (залучення студентів до практики інноваційної діяльності протягом їх професійної підготовки);
- акмеологічного підходу до становлення фахівців банківської справи (спрямування розвитку студентів на досягнення максимальної особистісної та професійної самореалізації);
- контекстного підходу (зв'язок усіх видів освітньо-виховної діяльності зі змістом майбутньої роботи у банках чи інших фінансово-кредитних установах);
- культурологічного підходу (включення до основних складових процесу професійної підготовки майбутніх банківських службовців елементів, які сприяють підвищенню загальної культури студентів, як необхідного підґрунтя для формування інноваційної та корпоративної культури у банківській справі).

Необхідно пам'ятати, що, крім окреслених вище підходів, реалізація процесу формування інноваційної культури базується на виконанні основних педагогічних принципів (гуманізму, людиноцентризму, науковості та системності до побудови освітньо-виховного процесу в цілому, доступності, наступності, рефлексії власного розвитку тощо).

2. Оскільки будь-яка педагогічна методика складається з загальної та окремої частини, вважаємо за необхідне враховувати особливості професійно-практичної підготовки та професійного виховання банківських службовців, специфіки майбутньої професійної діяльності та вимоги сучасних банківських установ до працівників.

3. У зв'язку з узгодженням системи української освіти з ідеями Болонського процесу, зокрема Конвенції про визнання кваліфікацій, що стосуються вищої освіти в Європейському регіоні, рекомендується використання такого змісту,

методів, форм, рівня вимог до професійної підготовки, які є актуальними як в освітньому просторі, так і на міжнародному ринку банківської праці.

4. Використання запропонованої методики передбачає креативність та не виключає варіативності підходів при збереженні її основної структури та обов'язковій адаптації до умов конкретних вищих навчальних закладів і специфіки професії у галузі банківської справи.

5. Обов'язковою вимогою до реалізації методики формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи є урахування соціокультурних умов зовнішнього та внутрішнього середовища вищого навчального закладу, рівня підготовки та вмотивованості науково-педагогічних працівників до застосування запропонованої системи впливу на особистість.

6. Формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи можливе за умови створення у ВНЗ середовища сприяння інноваціям, свободі досліджень, творчості, самореалізації та інноваційного самоздійснення особистості.

7. Ефективна реалізація запропонованої методики формування інноваційної культури студентів спеціальності «Банківська справа» стає можливою завдяки її керованості згідно до поставленої мети та визначених нею цінностей, що передбачає цілепокладання, планування, проектування, організацію педагогічного процесу, можливу зміну засобів, методів та інших елементів для корекції результату чи адаптації методики.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Всебічний аналіз проблеми формування інноваційної культури студентів спеціальності «Банківська справа» та експериментальне дослідження дозволили нам стверджувати, що процес формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи протягом їх професійної підготовки буде ефективним, якщо дотримуватись таких педагогічних умов:

- застосування системного підходу до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ з відображенням сутності інноваційної культури;
- сприяння розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до нового як відображення їх потреби у самовдосконаленні;
- забезпечення спрямованості навчально-виховного процесу на підвищення рівня загальної культури особистості та корпоративної культури банківської справи.

Провідною педагогічною умовою формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи вбачається застосування системного підходу до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ з відображенням сутності інноваційної культури. Її здійснення є необхідним з точки зору розгляду закладу освіти як відкритої (тієї, що отримує

та віддає ресурси назовні) та дискретної (зі взаємопов'язаними елементами) системи.

Реалізація такої педагогічної умови, як здійснення *системного підходу до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ з відображенням сутності інноваційної культури* передбачає створення інноваційного середовища як зони сприяння розвитку інноваційного потенціалу студентів спеціальності „Банківська справа”; інновування навчально-виховного процесу підготовки майбутніх банківських службовців; надання можливостей для реальної інноваційної діяльності студентів упродовж професійної підготовки; формування інноваційних умінь, зумовлених змістом і особливостями професійної діяльності у галузі банківської справи.

Виконання умови *сприяння розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до нового як відображення їх потреби у самовдосконаленні* в ході професійної підготовки банківських фахівців передбачає:

- розкриття та розвиток творчого потенціалу, культивування ціннісного ставлення до створення та впровадження нового;
- формування готовності до навчання та особистісного самовдосконалення впродовж життя;
- здійснення впливу на мотиваційно-ціннісну сферу особистості у співвіднесенні з майбутньою професійною практикою у банківській галузі.

Виділення педагогічної умови *забезпечення спрямованості навчально-виховного процесу на підвищення рівня загальної культури особистості та корпоративної культури банківської справи* зумовлено підвищенням соціальних вимог до професійної нормативності банківської діяльності.

Вплив на сферу культури майбутніх фахівців у процесі формування їх інноваційної культури здійснюється за напрямками:

- 1) формування у студентів образу сучасного банкіра з високим рівнем загальної культури та морально-етичних якостей;
- 2) приєднання майбутніх фахівців до норм, установок, цінностей та традицій професійного середовища банківської діяльності;
- 3) формування вмій критичної оцінки та прогнозування соціальних наслідків інноваційної діяльності у галузі банківської справи.

Оскільки професійна етика будується на цінностях, процес підготовки майбутнього фахівця банківської справи включає в себе також формування професійних цінностей банківського середовища – сукупності ідей, концепцій, норм, які регулюють діяльність груп фахівців у банківській галузі. Така сукупність повинна носити цілісний характер і виступати як пізнавально-діяльнісна система.

Цілісності взаємодії педагогічних умов процесу формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи надає контекстність – зв'язок кожного компоненту з майбутньою інноваційною діяльністю у галузі банківської

справи; взаємопроникнення різних складових та їх взаємодія; системність у побудові навчально-виховного процесу.

Педагогічна умова застосування системного підходу до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ з відображенням сутності інноваційної культури взаємодіє з умовою сприяння розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до нового, як відображення їх потреби у самовдосконаленні, так як створення інноваційного середовища у закладі освіти, інновування навчально-виховного процесу та надання можливостей для реальної інноваційної діяльності студентів спеціальності «Банківська справа» впливає на розкриття та розвиток творчого та інноваційного потенціалу, формування готовності до пізнання та створення нового.

Педагогічна умова сприяння розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до нового, як відображення їх потреби у самовдосконаленні та умова забезпечення спрямованості навчально-виховного процесу на підвищення рівня загальної культури особистості та корпоративної культури банківської справи взаємодіють в аксіологічній площині, так як впливають на формування особистісних, професійних та суспільних цінностей, які необхідні для підвищення інноваційної культури фахівця. Ціннісне ставлення до нового, інноваційного, творчого у співвіднесенні з майбутньою діяльністю у банківській галузі веде до формування певних норм, установок, залучення до традицій професійного середовища.

Педагогічна умова застосування системного підходу до науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у ВНЗ з відображенням сутності інноваційної культури пронизує весь процес формування інноваційної культури та у полі надання студентам можливостей для реальної інноваційної діяльності впродовж професійної підготовки взаємодіє з педагогічною умовою забезпечення спрямованості навчально-виховного процесу на підвищення рівня загальної культури особистості та корпоративної культури банківської справи, що вимагає формування вмінь критичної оцінки та прогнозування соціальних наслідків інноваційної діяльності, а такі вміння можливі за умов і процесуальної готовності до інновацій, і високого культурного рівня. Крім того, всі означені умови виконуються у спрямованості на майбутню професію та сприяють досягненню мети підготовки конкурентоспроможного банківського фахівця.

ВРАЗИКИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

I варіант

1. а) Назвіть характеристики грошей;
б) використовуючи банкноти або таблицю, покажіть, у чому наступні форми грошей задовольняють або не задовольняють вказаним характеристикам [34]:
- кредитні картки;

- морські мушлі;
- талон на сніданок.

2. а) Визначте основні функції грошей;
б) поясніть вплив інфляції на здібність грошей виконувати кожен з функцій.
3. а) Надайте визначення законного платіжного засобу, грошей і «майже-грошей» («квазігрошей»);
б) чи є кожний з елементів законним платіжним засобом, грошима чи «майже-грошима» («квазігрошима»)? Для кожного з них вкажіть два недоліки, щоб показати, що цей елемент не відповідає усім вимогам грошей:
 - монета у 50 євро центів;
 - чековий рахунок;
 - депозитний рахунок;
 - кредитна картка.
4. Назвіть та поясніть сутність тих банківських технологій, які вважаються нині інноваційними.

II варіант

1. Підтверджуючи свою відповідь прикладами українського та європейського законодавства щодо регулювання основної банківської діяльності, дайте визначення:
а) банку;
б) клієнта.
2. До Вашої філії надійшов наступний лист. Напишіть відповідь клієнту, надавши необхідну інформацію.

Нещодавно я відкрив рахунок і мені пояснили, що Ви можете брати плату за послуги та отримувати відсотки за позичками. Зрозуміло, що Ви можете використовувати мої гроші за власним розсудом за умови сплати моїх чеків. Я також розумію, що від Вас вимагається виконання певних моральних та юридичних зобов'язань як частини нашої взаємодії. Не могли б Ви мені пояснити, у чому саме полягають ці обов'язки.

З повагою,
А.Стеценко

3. Опишіть

- а) права;
- б) обов'язки банкірів.

4. Сформулюйте основні принципи ставлення до грошей фахівця банківської справи з високим рівнем інноваційної культури.

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ

Додаток А

МОРАЛЬНИЙ КОДЕКС БАНКІРА

(Додаток до енциклопедії банківської справи України)

Гроші – колосальна і грізна сила. Вона і творча, і руйнівна. Вона здатна перевернути світ, породити дивовижні творіння й понищити їх у крах.

Новітні комп'ютерні технології дозволяють банкам за лічені секунди обробляти гігантські потоки інформації, постійно тримати руку на пульсі економічного здоров'я всієї планети, за допомогою космічних засобів зв'язку оперативно маневрувати величезними грошовими ресурсами, все більше впливати на світову політику й економіку, а в кінцевому підсумку – на долю кожної людини, кожної країни і всього людства.

Всемогутність великих грошей накладає величезну **відповідальність** на тих, хто володіє чи розпоряджається ними.

Упокорити демонічну силу грошей і навести їх на добро покликаний закон.

Але закон – зовнішній чинник. Його творять люди. Він тільки тоді сильний, коли надійно спирається на інший – той, що всередині людини, даний їй од природи, од Бога, а зветься мораллю.

Мораль – ось той недремний сторож, непідкупний суддя, який завжди з людиною і в людині, який подвигає її на звершення й жертви не страху чи примусу ради, а за спонукою совісті і сумління. Закон без моралі – бездушний, свавільний. Мораль без закону – беззахисна.

У єднанні закону й моралі – вище благо суспільства й людини.

Як для лікаря «Клятва Гіппократа», як для воїна чи народного обранця присяга на вірність Вітчизні, так для банкіра має стати вищим вищим мірилом помислів і діянь свій особливий **моральний кодекс**.

До числа головних його вимог, безперечно, повинні ввійти такі:

1. Банкір – людина благородних устремлень.

- Моральність – провідна його зірка.
- Справедливість – основа вчинків і бажань.
- Чесність – спосіб дії і мислення.
- Правдивість, незалежна від будь-чийх інтересів і бажань, - внутрішня сутність.
- Мужність – неодмінна умова продуктивної праці, занять і змагань.

2. Банкір – людина діла.

Він істинний професіонал, дбає про успіх своєї справи, про процент і дивіденд, але неодмінно пов'язує свої інтереси з благом всієї країни, свого народу, з долею всього людства.

3. Банкір – людина слова.

Він платить за своїми рахунками й зобов'язаннями, одстоює інтереси партнера й клієнта, як свої.

4. Банкір – людина честі.

Він ризикує своїми грошми, але не своєю репутацією.

Він ризикує своїми грошми, але не грошима тих, хто довірився йому. Він знає силу і слабкість грошей і знає межу, за якою слава переходить у неславу: у нього чисті руки – чисті гроші – чиста совість.

5. Банкір грає за правилами, не порушує навіть недосконалих законів – він добивається прийняття законів корисних і мудрих.

6. Банкір, вкладаючи гроші у будь-яку справу, думає не лише про найближчі наслідки, а й про ті, що можуть настати згодом. Інтелектуальний та професійний рівень банкіра визначається його вмінням проектувати, передбачати майбутнє, боротися за нове, за своєчасне здійснення назрілих перемін.

7. Банкір дбайливо збирає, але й роздає. Він підтримує стражденного і нужденного, вдову і сироту. Але не заохочує милостинею неробства.

8. Якщо банкір не в змозі протидіяти злу, то він, щонайменш, не стає співучасником злодіянь.

9. Банкір повсякчас собі твердить: аморально і небезпечно розкошувати серед злиднів. Він вкладає свій талант і свої гроші в добробут свого краю, свого народу, в його освіту, здоров'я й духовність, як у своє майбутнє і майбутнє своїх дітей.

10. Банкір пам'ятає про діалектику буття, про марність змагань за тлінні багатства, дбає про цінності вічні, утверджує своїми ділами високі ідеали гуманізму, любов і повагу до ближнього як запоруку спасіння Людини і Людства.

Додаток Б

Характеристичні ознаки сформованості інноваційної культури майбутніх банкірів

Студент з високим рівнем інноваційної культури має:		
Ціннісні орієнтації	Прагнення	<ul style="list-style-type: none"> - брати активну участь у суспільних інноваційних процесах; бути суб'єктом творчості у спілкуванні, самопізнанні, самоосвіті, самовдосконаленні у напрямку професійної діяльності; використовувати нові підходи, здобувати нове знання, новий досвід, набувати нових вмінь та навичок, розвивати свій творчий потенціал; мати високий рівень загальної та професійної культури, жити на основі цінності моралі, добра та справедливості; досягти службового зростання на основі норм та етики службових стосунків у галузі банківської справи; - базові філософські знання та системне уявлення про світ; базові знання з психології, зокрема з мотиваційно-ціннісної сфери особистості; знання, які забезпечують необхідний рівень освіти фахівця банківської справи; - чітко формулювати свої життєві та професійні цілі, плани, стратегії та засоби їх досягнення; узгоджувати власні інтереси з суспільними та корпоративними; здійснювати самооцінку та корекцію власної мотиваційно-ціннісної сфери тощо.
	Знання	
	Вміння	
Творчий потенціал	Прагнення	<ul style="list-style-type: none"> - подолання психологічних бар'єрів творчості, інновацій, стереотипів мислення; самостійно приймати рішення щодо методів і способів своєї діяльності; займатись творчою діяльністю самостійно чи в колективі; - знання основних методів стимулювання творчої активності, алгоритмів пошуку ідей, психологічних механізмів творчості та інтуїції; основ самоосвіти та самовиховання; широкий кругозір, знання фаху та з окремих спеціальних наук; - використовувати творчий підхід у різних сферах діяльності, проявляти нешаблонність та критичність мислення, використовувати елементи інтуїтивного пошуку ідей; керувати
	Знання	
	Вміння	

		своїми психічними станами на основі самоменеджменту та саморегуляції; активно включатися в інноваційну діяльність як в особистій, так і в професійній сфері; брати відповідальність за результати своєї діяльності;
Технологічно-інформаційну підготовку до інноваційної діяльності	Прагнення	- участі в індивідуальних та колективних інноваційних проектах, конкурсах, наукових конференціях та семінарах; постійного вдосконалення власної навчальної та професійної діяльності, ціложиттєвого поповнення знань, формування нових вмінь, якостей відповідно до змін, які відбуваються у суспільстві;
	Знання	- законодавчої бази з інноваційної та інтелектуальної діяльності; теорії та історії інновацій; алгоритмів інноваційної та проектної діяльності; глибокі фахові знання;
	Вміння	- користуватись технологіями інноваційного пошуку як самостійно, так і у складі творчої групи; розробляти та захищати інноваційні проекти; оцінювати та прогнозувати результати інноваційної діяльності, зокрема у галузі банківської справи; вільно користуватись сучасними інформаційними технологіями в інноваційній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности. М.: Наука, 1980, 334 с.
2. Бестужев-Лада И. В. Прогнозное обеспечение социальных нововведений. – М.: Наука, 1993. – 232 с.
3. Болонський процес: Документи / Укладачі: З. І. Тимошенко, А. М. Грехов, Ю. А. Гапон, Ю. І. Палеха. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – 169 с.
4. Волков В. Б., Тренинг социальной активности. – СПб. : Речь, 2005. – 184 с.
5. Горальський А. Правила тренінгу творчості. Методичний посібник. – Львів: ВНТЛ, 1998, - 52 с.
6. Грачева Л. В. Тренинг внутренней свободы. Актуализация творческого потенциала. – СПб.: Речь, 2005. – 60 с.
7. Дрыгин В. И. Мироззрение в творчестве ученого. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1991. – 119 с.
8. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
9. Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О. Проектні обриси становлення життєстійкої і життєздатної особистості: Практико зорієнтований посібник - Запоріжжя: Хортицький навчально-реабілітаційний багато профільний центр, 2006. – 220 с.
10. Жильцов В. А. Опыт применения методики самоопределения студентов в семантическом пространстве конкурирующих ценностей // Инновации в образовании. – 2003. - № 5. – С. 96-100.
11. Жорнова О. І. Щодо персональної нормативності сучасного студента: проблеми вимірювання та формування // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Кол. авт. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2001. – Вип.. 30. – С. 105-114.
12. Заутер В., Усоскин В., Шваб Т. Банковская система и рынки кредита. – Frankfurt am Main: Bank Akademie-Verlag GmbH, 1996. – 175 с.
13. Заутер В. Учит с успехом: Практическое пособие для преподавателей, ведущих занятия по повышению квалификации банковских служащих. Европейское Сообщество: ТА-СИС Проект: Тренировка в области банков и финансовых учреждений, 2000, – 92 с.
14. Збірник виробничих ситуацій з навчальної дисципліни «Банківські операції» / Керівник авт. кол. А. М. Мороз. – К.: КНЕУ, 1998. – 380 с.
15. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
16. Лукін Д., Мазило Т. Етичні аспекти бізнесу українських банків // Вісник НБУ. – 2004. – № 2. – С. 22 – 24.
17. Медвідь Т. А. Інноваційна складова сучасної банківської діяльності // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник тез

- доповідей IX Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Суми: УАБС НБУ, 2006. – С. 160 – 161.
18. Мировоззренческие структуры в научном познании / Ред.-сост. А. И. Зеленков. – Мн.: Университетское, 1993. – 415 с.
 19. Міщенко В., Савченко А. Досвід використання інформаційних і телекомунікаційних технологій в Українській академії банківської справи // Вісник Національного банку України. – 2005. - № 2. – С. 7-10.
 20. Моральний кодекс банкіра. Додаток до енциклопедії банківської справи України. – К.: Наша гривня, 1999. – 5 с.
 21. Новик И. Б., Абдулаев А. Ш. Введение в информационный мир. – М.: Наука, 1991. – 228 с.
 22. Носков В., Кальянов А., Єфросініна О. Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному ВНЗ// Соціальна психологія. – 2005. – № 4(12). – С. 69 – 83.
 23. Образцов П. И. Информационная культура студента в контексте информатизации высшего образования // Мир образования – образование в мире. – 2004. - № 2. – С. 202-209.
 24. Перлаки И. Нововведения В организациях. – М.: Экономика, 1981. – 144 с.
 25. Пригожин А. И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики). – М.: Политиздат, 1989. – 271 с.
 26. Печчеи А. Человеческие качества. Пер. с англ. О. В. Захаровой. – М.: Прогресс, 1985. – 311 с.
 27. Самоактуализация личности: этико-психологический аспект. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2001. – 108 с.
 28. Самоукин А.И., Самоукина Н.В., Шишов А.П. Психология бизнеса. – М.: Тандем: Издательство ЭКМОС, 1997. – 272 с.
 29. Самоукина Н.В. Искусство управления персоналом банка. – М.: Русская Деловая Литература, 1997. – 208 с.
 30. Самоукина Н.В. Организационная структура банка и стиль руководства // Деньги и кредит. – 1998. – № 3. – с. 53 – 58.
 31. Самоукина Н.В. Организационно-обучающие игры в образовании. – М.: Народное образование, 1996. – 112 с.
 32. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венг. / Общ. ред. и вступ. ст. Б. В. Сазонова. – М.: Прогресс, 1990. – 296 с.
 33. Технологія тренінгу / Упоряд.: О. Главник, Г. Бевз / за заг. ред. С. Максименко. – К.: Главник, 2005. – 112 с.
 34. Уайтинг Д.П. Осваиваем банковское дело: Пер. с англ. / Под ред. В.А. Микрюкова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1996. – 240 с.
 35. Усов В.Н. Философия как научное мировоззрение. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2000. – 110 с.
 36. Уткин Э. А., Морозова Г. И., Морозова Н. И. Нововведения в банковском бизнесе России. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 352 с.

37. Чибісова Н. Г. Вищий навчальний заклад як середовище формування цінностей студентської молоді в соціокультурних умовах сучасної України: Монографія / Н. Г. Чи бісова; Нар укр. акад. – Х.: Вид-во НУА, 2004. – 256 с.
38. Шевцова И.В. Тренинг личностного роста. – СПб.: Речь, 2005. – 144 с.
39. Яковенко В. Б. Введение в инновационные технологии. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2004. – 134 с.
40. Яценко Т. С., Іваненко Б. Б., Дмитренко М. В. Категорія цінностей у контексті дослідження несвідомої сфери // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 29 / За заг. ред. Євтуха М. Б. Укладач – О. В. Михайличенко. К.: Вид. центр. КНЛУ, 2005. – С. 192-195.
41. Barnard W., Wallace T. F. The Innovation Edge. Creating strategic breaking through using the voice of the customer. – Essex Junction: Oliver Wight publications, 1994. – 180 p.
42. Coughlin D. How to Build an Innovative Culture. Missouri, 1998. - 127 p.
43. Die Geldpolitik der Bundesbank / Deutsche Bundesbank. Frankfurt am Main, 1995. – 191 S.
44. Fostering an Innovative Culture. Sustaining Competitive Advantages. – Deloitte Touche Tohmatsu, 2003. – 31 p.
45. Sauter W. Grundlagen des Bankgeschäftes. Frankfurt am Main: Bank Akademie-Verlag GmbH, 1996. – 512 S.
46. Sauter W. Grundlagen des Bankgeschäftes. Übungsheft. Frankfurt am Main: Bank Akademie-Verlag GmbH, 1996. – 123 S.
47. Schuler A. J. Business Creativity and Innovation: How to Build an Innovative Culture. Alexandria: Schuler Solutions, Inc. – 2002. – 175 p.
48. Sherwood D., Creating an Innovative Culture. – Capstone Publishing, 2002. – 127 p.
49. Vision: A Newsletter of the Indian Institute of Bankers. – 2003. – Volume № 5, issue № 5. – 23 p.
50. Yepifanov A. Peculiarities of the training of personnel for Ukrainian banks // Die Fachhochschule der Deutschen Bundesbank in Hachenburg. Werner Mika (Hrsg). – Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank, – 2006, S. 329 – 342.

Навчальне видання

**ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА:
МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ**

**Навчально-методичний посібник
для вивчення спеціального курсу**

Автор і укладач:
МИЛЕНКОВА Римма Володимирівна

Редактор
Комп'ютерна верстка

Підписано до друку . Формат 60x84/16.
Гарнітура Times. Тираж .

Українська академія банківської справи
Національного банку України
40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.